

Onsdagen den 16 april

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

*Anslag till all-
männa samlings-
lokaler*

§ 1 Anslag till allmänna samlingslokaler

Föredrogs civilutskottets betänkande 1979/80:24 med anledning av propositionen 1979/80:100 i vad avser anslag till allmänna samlingslokaler m. m. jämte motioner.

Regeringen hade i proposition 1979/80:100 bil. 16 (bostadsdepartementet) under litt. B 10–B 12 (s. 112–120) föreslagit riksdagen att

1. godkänna vad i regeringsprotokollet förordats i fråga om förhandsgranskning.

2. godkänna den i regeringsprotokollet förordade höjningen av maximibeloppet för inventariebidrag.

3. medge att beslut om anordnings- och inventariebidrag samt lån för allmänna samlingslokaler under budgetåret 1980/81 meddelades inom en ram av 30 000 000 kr., varav högst 20 000 000 kr. fick tas i anspråk för bidrag.

4. medge att den under 3 angivna ramen fick överskridas om det behövdes av sysselsättningskäl,

5. medge att beslut om upprustningsbidrag och särskilda eftergifter av äldre lån meddelades inom en ram av 12 000 000 kr. under budgetåret 1980/81.

6. medge att den under 5 angivna ramen fick överskridas om det behövdes av sysselsättningskäl,

7. under trettonde huvudtiteln för budgetåret 1980/81 anvisa

a. till Anordningsbidrag m. m. till allmänna samlingslokaler ett reservationsanslag av 28 000 000 kr.,

b. till Lån till allmänna samlingslokaler ett reservationsanslag av 13 000 000 kr.,

c. till Upprustningsbidrag m.m. till allmänna samlingslokaler ett reservationsanslag av 9 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1979/80:329 av Ing-Marie Hansson m. fl. (s) och

1979/80:1497 av Per Bergman m. fl. (s), vari hemställts

1. att riksdagen medgav att beslut om anordnings- och inventariebidrag samt lån för allmänna samlingslokaler under budgetåret 1980/81 meddelades

Onsdagen den
16 april 1980

*Anslag till all-
männa samlings-
lokaler*

inom en ram av 41 milj. kr. (+11 milj. kr.), varav högst 27 milj. kr. (+7 milj. kr.) fick tas i anspråk för bidrag.

2. att riksdagen medgav att beslut om upprustningsbidrag och särskilda eftergifter av äldre lån under budgetåret 1980/81 meddelades inom en ram av 16 milj. kr. (+4 milj. kr.).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:329,

2. att riksdagen godkände vad i regeringsprotokollet förordats om förhandsgranskning,

3. att riksdagen godkände den i regeringsprotokollet förordade höjningen av maximibeloppet för inventariebidrag,

4. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1979/80:1497 medgav att under budgetåret 1980/81

a. beslut om anordnings- och inventariebidrag samt lån för allmänna samlingslokaler meddelades inom en ram av 30 000 000 kr., varv högst 20 000 000 kr. fick tas i anspråk för bidrag,

b. beslut om upprustningsbidrag och särskilda eftergifter av äldre lån meddelades inom en ram av 12 000 000 kr.,

5. att riksdagen medgav att de under 4 angivna ramarna fick överskridas om det behövdes av sysselsättningsskäl,

6. att riksdagen under trettonde huvudtiteln för budgetåret 1980/81 anvisade

a. till Anordningsbidrag m. m. till allmänna samlingslokaler ett reservationsanslag av 28 000 000 kr.,

b. till Lån till allmänna samlingslokaler ett reservationsanslag av 13 000 000 kr.,

c. till Upprustningsbidrag m. m. till allmänna samlingslokaler ett reservationsanslag av 9 000 000 kr.

Reservation hade avgivits av Oskar Lindkvist, Lars Henrikson, Thure Jadestig, Maj-Lis Landberg, Birgitta Dahl, Magnus Persson och Per Olof Håkansson (alla s) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och med bifall till motion 1979/80:1497 medgav att under budgetåret 1980/81

a. beslut om anordnings- och inventariebidrag samt lån för allmänna samlingslokaler meddelades inom en ram av 41 000 000 kr., varv högst 27 000 000 kr. fick tas i anspråk för bidrag,

b. beslut om upprustningsbidrag och särskilda eftergifter av äldre lån meddelades inom en ram av 16 000 000 kr.

THURE JADESTIG (s):

Herr talman! Folkkrörelserna har av tradition en central betydelse i det svenska folkstyret. Genom sin breda folkliga förankring utgör de hörnpe-larna i vår demokrati. Folkkrörelserna växte fram i en bred folklig protest mot det gamla privilegiesamhället. Genom att samlas i självständiga organisatio-

ner kunde de många människorna göra sig hörda och arbeta för sina ideal. Inom folkrörelserna utvecklades de demokratiska arbetsformerna och lades grunden för samhällets demokratisering.

Jag tar tillfället i akt att knyta an till dessa historiska fakta, när vi i dag en stund skall diskutera samlingslokalsstödet med anledning av civilutskottets betänkande nr 24.

Redan tidigt insåg våra folkrörelsepionjärer det nödvändiga i att ha egna lokaler för att kunna driva fram sina idéer och verka för en bred, folkligt anknuten föreningsverksamhet.

Nykterhetsrörelsen, som nyligen kunde fira sitt hundraårsjubileum – det skedde 1979 i Göteborg –, blev även pionjär när det gäller det profana samlingslokalsägandet. Redan 1881 stod det första ordenshuset färdigbyggt för sitt ändamål, en lokal som mycket snabbt fick efterföljare i städer och brukssamhällen runt om i landet.

Samlingslokalerna blev öppna lokaler för olika samhällsintressen under de kommande årtiondenas pionjärbete. Efter något årtionde byggde så Folkets hus-rörelsen sina lokaler, och det hela kompletterades så småningom av Bygdegårdarnas riksorganisation. Många av dessa lokaler är nu aktuella för upprustningsbidrag för att i sin nya form möta 1980- och 1990-talen.

Sedan folkrörelsernas framväxt har det svenska samhället genomgått en betydande omvandling, som folkrörelserna i hög grad medverkat till och drivit fram. Samtidigt som samhället har omvandlats har också förutsättningarna för folkrörelsernas arbete förändrats i hög grad.

Nya landvinningar har gjorts. Låt mig nämna t. ex. televisionens genombrott, den ökade levnadsstandarden och befolkningsomflyttningen. Dessutom har det folkligt anknutna kulturarbetet mötts av en hårdare och mer hänsynslös kommersialism.

Under senare år har folkrörelsearbetet uppmärksamrats i den allmänna debatten. Det initiativ som togs av den socialdemokratiska regeringen att tillsätta en folkrörelsedelegation under ledning av kommunministern och som fullföljts även under de borgerliga regeringarna har haft stor betydelse. Även här har samlingslokalsfrågan en central betydelse.

Samlingslokalen spelar i dag en avgörande roll för folkrörelsearbetet. Folkrörelserna som fria och självständiga organisationer avgör helt naturligt vilka arbetsuppgifter de skall ha i framtiden. Samtidigt påverkas emellertid folkrörelsearbetet i hög grad av samhällsorganens beslut. Det är en nödvändighet att man successivt bygger ut samhällsstödet till folkrörelsernas verksamhet.

Förutsättningarna för folkrörelsernas framtida arbete präglas i hög grad av tillgången på lämpliga allmänna samlingslokaler.

Ing-Marie Hansson har i motion 329 aktualiserat samlingslokalsfrågorna när det gäller stödet till närlokaler i ett vidare perspektiv. Utskottet delar hennes synpunkt att det är önskvärt att dessa frågor även kan prövas hos den nyligen tillsatta samlingslokalsutredningen och att dess direktiv möjliggör detta.

Nr 122

Onsdagen den
16 april 1980

*Anslag till all-
männa samlings-
lokaler*

*Anslag till all-
männa samlings-
lokaler*

Låt mig notera att samlingslokalsutredningen äntligen har kommit i gång med sitt arbete. Jag hoppas att det kommer att präglas av stor skyndsamhet, för tyvärr synes regeringen och det ansvariga statsrådet ha råkat i någon form av "handlingssvagheter" när det gäller medelstillelningen för statens andel i kostnaden för upprustning, om- och nybyggnad av samlingslokaler, och det synes vara ett stort behov av att utredningen kommer med sitt betänkande.

Jag skall inte upprepa innehållet i reservationen som är fogad till detta utskottsbetänkande utan hänvisar till dess argumentation, som talar sitt eget språk. Men låt mig få notera att samlingslokalsfrågorna i många år har kunnat lösas i stor enighet, både i utskott och i kammaren. När det gäller målsättningen råder i dag inte heller någon åsiktsskillnad, men det gör det tyvärr när det gäller medelstillelningen. Socialdemokraterna tillstyrker att ytterligare 15 milj. kr. ställs till förfogande i bidrag – ett synnerligen blygsamt belopp men i detta sammanhang mycket värdefullt. Vi är ju väl medvetna om att de ärenden som är aktuella i bostadsstyrelsen, som under de närmaste åren önskar komma i gång med sin byggnation, tiofalt överskrider denna summa. Men en höjning med 15 miljoner skulle vi i dagsläget hälsa med stor tillfredsställelse.

Jag trodde nog att vi skulle kunna nå enighet i utskottsarbetet, men den förhoppningen har inte kunnat infrias. Det finns f. n. en form av marschordning i det borgerliga transportkompaniet som i vissa lägen inte ger utrymme för en saklig bedömning. Men med den kännedom jag har om att framför allt många centerpartister och folkpartister har stark anknytning till folkrörelserna tycker jag att de borde ha förståelse för storleken av de idébärande folkrörelsernas problem och för den nödvändiga förutsättning som samlingslokaler utgör för deras arbete. Därför är det av betydelse att dessa lokaler inte försämras. Jag hyser förhoppningen att några av dessa kommer att stödja den socialdemokratiska reservationen.

Det finns ett väl dokumenterat behov av att höja anslagen till samlingslokalsbyggandet. Därför är det också så svårt att förstå utskottsmajoritetens ställningstagande.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationen vid civilutskottets betänkande nr 24.

SVEN ERIC ÅKERFELDT (c):

Herr talman! Det råder väl inget som helst tvivel om att det samlingslokalsstöd som riksdagen införde 1973 har gjort en utomordentligt god nytta när det gäller de folkrörelseägda lokalerna. Med hjälp av detta stöd och, vill jag säga, den stipulerade del av detta stöd som faller på kommunerna har folkrörelserna kunnat skapa nya lokaler. Framför allt har man kunnat rusta upp ett mycket stort antal äldre lokaler som var starkt nedslitna och i behov av upprustning.

I och med beslutet 1973 tog riksdagen på sig sin del av ansvaret för följderna av den befolkningsomflyttning som skedde under 1950- och 1960-talet. Även glesbygderna har ett – kanske starkare än vissa tätorter –

Onsdagen den
16 april 1980

*Anslag till all-
männa samlings-
lokaler*

behov av goda samlingslokaler. När befolkningsunderlaget sviktade var hjälpen särskilt välkommen. Vid införandet av stödet och vid de efterföljande årens anslagsbeslut har det rått stor enighet i denna kammare om behovet, och detta, vill jag betona, oberoende av att regeringar har kommit och gått. Folkrörelserna har alltid kunnat påräkna samma förståelse från de olika regeringarna.

Stödet mötte också ett mycket starkt gensvar inom organisationerna själva. Det var inget som helst problem att med det här samlingslokalsstödet hjälp kanalisera pengarna till mycket angelägna lokalprojekt. Behovet var ju uppdämt sedan mycket lång tid tillbaka.

Hanteringen av anslaget kan utgöra ett mycket bra exempel på samverkan mellan samhälle och folkrörelse till hela samhällets fromma. På grund av att en del av detta stöd har fått gå till de centrala samlingslokalsorganisationerna – Folkets hus-föreningarnas riksorganisation, Föreningen Våra gårdar och Bygdegårdarnas riksförbund – har organisationerna byggt ut sin service och rådgivning till de lokalägande föreningarna, som därigenom har fått en mycket god hjälp med att projektera och lotsa genom sina ärenden vid den statliga myndigheten, som i första hand är bostadsstyrelsens samlingsdelegation. Det är allmänt omvitnat att arbetet med handläggningen av dessa ärenden i bostadsstyrelsen därigenom har kunnat underlättas i mycket hög grad.

Under de sex år som stödet har utgått har det gjorts vissa erfarenheter. Den främsta erfarenheten är väl den att stödets storlek inte har stått i rimlig proportion till lokalägarnas stora ambitioner. Men regeringarna har tagit hänsyn till detta. Stödet har nämligen fördubblats, räknat från tidpunkten för dess införande till i dag. Detta gäller såväl det s. k. upprustningsbidraget för äldre lokaler som i fråga om lån och anordningsbidrag till ny- eller ombyggnad. Vi skall inte glömma att lägga till det extra tillskottet i syfte att skapa sysselsättning för arbetslös byggarbetskraft. År 1978 fick vi exempelvis 15 milj. kr. i tillskott när det gäller upprustningsbidraget. På grund av de uppdämnda behoven då var det ingen som helst svårighet att kanalisera pengarna till faktiska projekt.

Bortsett från dessa medelstillskott i varje budgetproposition sedan 1973 har vi kunnat läsa om olika detaljförbättringar, som riksdagen i stor enighet har beslutat om. Den främsta förbättringen i en lång rad av förbättringar av stödet är väl förlängningen när det gäller upprustningsbidraget, så att detta gäller även efter 1980.

Under det förra riksmötet väcktes en motion, undertecknad av företrädare för de tre samlingslokalsorganisationerna, vilken resulterade i att riksdagen beslutade att tillsätta en utredning om utformning och omfattning av det framtida samlingslokalsstödet. Man skulle basera undersökningen på de under åren vunna erfarenheterna och föreslå de ändringar som kunde föranledas därav. Utredningen har nu tillsatts, fått direktiv och börjar snart arbeta. Direktiven är mycket omfattande. Det kan nämnas att man skall ta upp vilka lokaler som skall stödjas i framtiden. Där siktar man främst in sig på de mycket stora projekt som man har kommit fram till och som har gjort

Onsdagen den
16 april 1980

*Anslag till all-
männa samlings-
lokaler*

medelsbristen så pass akut som den nu blivit. Man skall avgöra i vilka former dessa lokaler skall stödjas visavi de mindre och medelstora lokalerna. Man skall också se på det totala behovet av anslag framöver, och i det sammanhanget skall man ta upp frågan om det skall bli en fortsatt tidsbegränsning av upprustningsbidraget eller inte.

Vidare skall man ta upp frågan om gränsdragningen mellan närlokaler och samlingslokaler i traditionell bemärkelse – någonting, som Ing-Marie Hansson behandlar i sin motion nr 329. Därmed kan det sägas att hon fått ett mycket positivt svar på sin motion genom direktiven, där det uttryckligen sägs att man skall se på frågan.

Gränsdragningsfrågan har väl hittills inte varit något stort problem i hanteringen av samlingslokalsstödet. Men det kan vara bra att man utreder frågan och har linjerna klara för vilken typ av lokaler som skall stödjas med vilken typ av anslag i fortsättningen. Det kan vara ett bra komplement till det ordinarie samlingslokalsstödet.

Sedan är utredningen oförhindrad att ta upp även andra frågor. Då får man väl säga att direktiven har blivit så vida som man kan göra anspråk på att de skall vara.

Nu framhåller de socialdemokratiska reservanterna i utskottet att behovet av mera pengar är obestritt. Ja, förvisso är det så. Men inom vilket område som vi har att behandla här i riksdagen och som kräver pengar är inte detta förhållande rådande i dagens ekonomiska läge? Visst skulle det vara välkommet med ett ytterligare tillskott – det finns en avsevärd kö med angelägna ärenden att beta av. Men en god regel i den här kammaren har ju varit att om man tillsatt en utredning och den fått så pass vida direktiv som denna bör man inte springa i förväg och föregripa de resultat av utredningen som kan förväntas.

Som jag sade tidigare har ju utredningen även att undersöka frågan om medelsbehovet. Vi har – såsom även Thure Jadestig betonat – i denna kammare alltid varit eniga om att satsa på de folkrörelseägda lokalerna. Därför tycker jag att vi också denna gång kunde ha lugnat oss något och varit eniga om att, i avvaktan på den tillsatta utredningens förslag i bl. a. anslagsfrågan, arbeta vidare med de anslagsramar som utskottet nu föreslår. Jag menar att bakgrunden, nämligen den ekonomiska situationen, starkt talar för detta. När utredningen så småningom kommer med ett förslag kan vi ånyo ta upp frågan.

Jag vill säga att det är inte med några lustkänslor jag avstår från att biträda den socialdemokratiska reservationen. Men vi får ändå erkänna att vi också måste vara realister. Vi skall komma ihåg att samlingslokalsstödet dock har givit oss en bra skjuts på vägen när det gäller de folkrörelseägda lokalerna. Vi har sedan 1973 kunnat få ett stöd på över 300 milj. kr. i lån och bidrag, och det blir ungefär 50 miljoner om året, vilket inte är så dåligt. Vi har med dessa kunnat åstadkomma mängden god samlingslokalslösning ute i landet, och min förhoppning är att det kommande utredningsförslaget och det därav följande riksdagsbeslutet skall bädda för ännu bättre lösningar i framtiden.

Men för dagen, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

THURE JADESTIG (s) replik:

Herr talman! Det är klart att det finns mycket som enar Sven Eric Åkerfeldt och mig i de här sakfrågorna, eftersom vi sitter som ordförande i två olika riksorganisationer. Den tredje ordföranden – för Folkets husföreningarna – står också på talarlistan. Vi har ett mycket gott samarbete, och när det gäller inriktningen råder det som sagt inga som helst motsättningar mellan oss.

Men vi bör ha klart för oss att det, med regeringens ställningstagande i statsverkspropositionen och den borgerliga majoriteten i utskottet, kommer att bli kärvt på dessa områden under det här budgetåret. Ett stort antal projekt av nybyggnadskarakter och ett stort antal upprustningsarbeten i mindre orter och i glesbygd som man har räknat med kommer inte att kunna sättas i gång, utan vi kommer där att bli tvungna att utföra vårt folkrörelsearbete i dåliga eller mindre lämpliga miljöer, samtidigt som glesbygdsbefolkningen för sin förenings- och kulturverksamhet hänvisas att söka sig till större orter långt ifrån hemorten, när de egna lokalerna i glesbygden inte fungerar.

Jag tycker det är märkligt att företrädare för bygdegårdarna inte har lyckats föra den argumentationen att vi borde få åtminstone lika mycket pengar under detta budgetår som vi har haft under föregående år. De 15 miljoner som vi nu äskar fanns ju som s. k. extra tilldelning under förra budgetåret.

Som reservanter i utskottet har vi noterat ett uttalande från den tidigare samlingslokalsutredningen, som säger så här: "Den ekonomiska prioriteringen speglar i grunden värderingar av samlingslokalernas samhällsnödvändighet." Det var en enig utredning, och det var en enig riksdag som stod för uttalandet, men bakom detta är det fråga om en politisk viljeakt: Hur vill vi forma möjligheterna för våra folkrörelser att arbeta? Det krävs också att vi får en vidgad sysselsättning till samlingslokalerna.

Jag avundas naturligtvis inte de företrädare för folkrörelsesidan i de borgerliga leden som nu måste gå ut till sina uppdragsgivare och förklara att de inte kunnat medverka till att skrapa ihop de 15 miljonerna – de orkade så att säga inte ända fram, utan de satt alltför länge i långbänken.

Men ni har som sagt var möjlighet att göra det nu vid voteringen. Jag rekommenderar er att då stödja reservationen.

SVEN ERIC ÅKERFELDT (c) replik:

Herr talman! Ja, Thure Jadestig, visst blir det litet kärvt på det här området till kommande år. Det är vi medvetna om. Men det har varit kärvt under det år som har gått också.

Det finns en annan part i det här sammanhanget som också har haft det kärvt, och det är kommunerna. Det har kärvat till sig även när det gäller kommunernas bidrag till de här projekten. Det är väl inte alldeles otroligt att man hos kommunerna kan komma att hälsa en andhämtningspaus med tillfredsställelse, eftersom det då ställs mindre krav på deras ekonomiska

resurser. Och en bieffekt av det kanske blir att de bättre hinner ifatt med sin planering.

Thure Jadestigs argumentering, att vi borde ha fått lika mycket pengar i bidrag nu som förra året, är väl litet långsökt i alla fall. Då radde det nämligen extra ordinära omständigheter på grund av sysselsättningsläget, som gav extrapengar. Dem kan vi inte räkna in vid en jämförelse, och det är väl i och för sig tacknämligt att vi inte behöver ha sysselsättningspengar.

THURE JADESTIG (s) replik:

Herr talman! Argumentet att kommunerna skulle vara glada åt att få en återhämtningsperiod i det här läget blir det nog svårt att bevisa riktigheten av. När det gäller upprustningsärenden känner nämligen både Sven Eric Åkerfeldt och jag i vår egenskap av ledamöter i samlingslokalsdelegationen inom bostadsstyrelsen ett tryck på oss från kommunerna att skjuta fram deras ärenden från den långa två- och treårslånga prioriteringslista som föreligger, så nog finns det ett behov av pengar.

Skälet till att det nu rådande läget uppstått kan alltså inte vara att söka hos kommunerna, utan det är snarare så att utskottsmajoriteten inte har lyckats övertyga herr Bohman & Co. om nödvändigheten av en satsning på detta område. Det må vara hänt att herr Bohman inte har någon större förståelse för samlingslokaler, men företrädare för centern och folkpartiet i folkrörelsearbetet borde ha haft förutsättningar att ha det.

SVEN ERIC ÅKERFELDT (c) replik:

Herr talman! Jag har, Thure Jadestig, inte frågat herr Bohman vad han tycker om samlingslokalsstödet, och jag tycker att vi kan avgöra denna fråga utan någon sådan konsultation. Jag har inte heller skyltt på kommunerna i detta sammanhang utan har bara påpekat att kommunerna kanske skulle vara glada åt att få en andhämtningspaus.

Uppgiften att det skulle finnas en lång kö av kommuner som trycker på i dessa ärenden ställer jag mig litet frågande till. Det är väl egentligen de samlingslokalsägande organisationerna som står i kö och som trycker på. Men har de någon gång lyckats få kommuner att ställa upp bakom sin argumentation i denna kö är det väl bara bra.

ING-MARIE HANSSON (s):

Herr talman! Den som arbetar i en kommun med att försöka lösa samlingslokalsfrågorna känner inte riktigt igen Sven Eric Åkerfeldts beskrivning av hur kommunerna ser på behovet av samlingslokaler. Det har understrukits av båda de föregående talarna hur viktiga möteslokalerna är och har varit för folkrörelserna, och man har understrukt behovet av upprustningsbidrag. Jag vill betona att jag faktiskt inte tror att kommunerna ser på sitt ansvar för upprustningen som något som de helst vill slippa undan från. Snarare ser de med förskräckelse på den kapitalförstöring som det innebär att skjuta underhålls- och upprustningsarbete framför sig. Det är något som kommunalmän och kommunalkvinnor mycket väl förstår.

I dag blir det alltmer angeläget att i kommunerna upprätta planer för hur samlingslokalsbehovet skall tillgodoses i kommunens olika delar. Många av de gamla folkrörelsehusen skulle med varsam renovering kunna bidra till att ett levande, aktivt kulturliv åter skjuter fart.

I andra kommuner skulle en mer samlad lösning på samlingslokalsbehovet, i t. ex. ett stadsdelsfolketshus, behöva byggas för att man skall få levande, aktiva stadsdelar. Studieförbundens Gräv där du står-cirklar börjar nu resultera i en stark utveckling av amatörteaterverksamheten. Man vill gestalta sin egen historia. Lokaler behövs att öva i, att framföra resultatet – pjäsen – i.

Musikskolorna har under senare år genomgått en enorm utveckling. Ett resultat av detta är att många grupper av musikutövare spontant växer fram och utvecklas mycket starkt ute i kommunerna. Jag skulle för min del närmast vilja beteckna musiken just nu som en i sig stark folkrörelse. Inom arbetarrörelsen finns det inte mindre än 500 registrerade teater- och musikgrupper. Var skall de öva, och var skall de ge konserter? Folkdans, gillesdanser och gammeldans upplever f. n. en explosionsartad utveckling, och även de aktiviteterna kräver stora samlingslokaler.

Detta ser jag som något oerhört positivt, som växt fram som ett svar på den passivisering och privatisering av nöjesliv och sällskapsliv som ägt rum under senare år. Nu kommer reaktionen, där man vill bygga på de gamla traditionerna och utveckla dem i samspel med det nuvarande samhällslivet ute i stadsdelarna i ett närboende, där man kan få en gemenskap och en aktivitet.

Det måste vara en viktig uppgift för samhället att ansvara för att det finns alternativ till diskotek och krogar. Folkrörelserna har varit och är villiga att erbjuda alternativ – det borde vara självklart att i ett läge där möjligheterna att uppfylla behoven släpar efter måste samhällets insatser öka.

Det tilltagande alkoholmissbruket diskuterades nyligen i riksdagen. Då tillstyrktes ett anslag på 2 milj. kr. för nöjesverksamhet för ungdom i alkohol- och drogfri miljö. I flera kommuner har de s. k. STUFFA-danserna blivit så enormt populära att man helt enkelt inte kan ta emot anmälningar i den utsträckning som de strömmar till. "STUFFA-danserna" innebär att ungdomar kommer samman och lär sig dansa de vanligaste sällskapsdanserna, men kravet är absolut nykterhet och drogfrihet. Det är med en intensiv glädje som man upplever en kväll med "STUFFA-dans" med dagens ungdom – det är något helt annat än den passiva, främmande värld som finns på diskoteken.

Folkrörelsernas möjligheter att förändra alkoholvanorna stödde en enig riksdag. Den första förutsättningen för dem måste vara att de har tillgång till lokaler.

I nya bostadsområden tillgodoses, som jag har påpekat i min motion, behovet av samlingslokaler inom små närområden för ett begränsat antal lägenheter. Dessa närlokaler utnyttjas mycket ojämnt. Ibland är aktiviteten hög, och tillgången på lokaler uppskattas mycket av de boende. Den tid under vilken lokalerna utnyttjas är dock mycket ojämnt fördelad över dygnet

*Anslag till all-
männa samlings-
lokaler*

och mellan olika veckodagar. Större delen av dagen står de flesta lokalerna outnyttjade. Procenten utnyttjad tid är låg. Med nödvändighet måste också aktiviteterna begränsas genom att dessa lokaler är ytmässigt tämligen snävt tilltagna och inte kan förses med så dyrbar utrustning.

I många områden utnyttjas närlokaler i bostadsområdena inte alls. Att samlingslokaler är kopplade till ett nytt bostadsområde innebär också att de förbehålls dem som bor i det nybyggda området, medan de som bor i angränsande äldre bebyggelse inte får tillgång till samlingslokalen. Detta upplevde vi ganska drastiskt i cirkelverksamheten inför folkomröstningen, där man hänvisade människor i äldre bostadsområden till Folkets hus eller de centrala samlingslokalerna, medan cirklarna i de nya bostadsområdena var slutet förbehållna de boende inom områdena. Det kan inte vara i överensstämmelse med tanken på integration och erfarenhetsutbyte. Jag tror att det är viktigt att kommunerna noga funderar över vilka krav och önskemål de nära lokalerna skall uppfylla och hur resursfördelningen skall avvägas gentemot kraven på integrerade lokaler, där man kan planera för ett större område, för skilda grupper av människor, för många olika verksamheter. Sådana lokaler medverkar till att vidga gränser, att minska motståndet, att pröva nya aktiviteter. Lokaler som ägs och förvaltas av en samlingslokalsägande organisation utnyttjas på ett mer allsidigt sätt genom att människor i olika åldrar och med olika intressen och hobbyer strålar samman i lokalerna. Att skapa särskilda ungdomsmiljöer är egentligen kortsynt. Ungdomen behöver i olika sammanhang många vuxna att identifiera sig med och pröva sig mot.

Organisationernas samlingslokaler utnyttjas i väsentligt större utsträckning än sådana lokaler som ägs av de boende i ett område eller av en enstaka förening. Föreningarnas krav på att få egna lokaler gör att de ofta letar upp utspridda lokaler i dåligt skick. Kommunerna bidrar sedan till hyreskostnaderna genom föreningsstöd.

Att ha tillgång till vissa utrymmen för den egna föreningen är ofta ett befogat önskemål, men helt klart kan tillgången på gemensamma samlingslokaler för vissa aktiviteter eller större sammankomster minska kostnaderna för kommunernas hyresbidrag till enskilda föreningslokalkostnader; i varje fall kan bidragen användas till högre lokalutnyttjande och bättre anpassade lokaler genom en lokalägande organisation. Det är viktigt att man prövar tillgången på samlingslokaler i närområdet och gör klart för sig vilken målsättning man har. Vi måste på allt sätt motverka den utslagning, isolering och passivisering som finns i många bostadsområden. En genomtänkt planering av samlingslokalernas ytor och innehåll och deras uppläggning och läge i stadsdelen tror jag på många sätt skulle kunna förändra livet i bostadsområdena. Jag ser det därför som positivt att den kommitté som har att se över stödet till samlingslokaler också kommer att pröva möjligheterna att utnyttja stöd enligt bostadsfinansieringsförordningen för större samlingslokalsanläggningar som betjänar en stadsdel. Jag förutsätter att frågan om att dessa lokaler då kan ägas och förvaltas av en samlingslokalsägande organisation också prövas.

*Anslag till all-
männa samlings-
lokaler*

Det finns ett dokumenterat samband mellan tillgången på samlingslokaler och graden av föreningsaktivitet. I en levande demokrati är ett mangskiftande förenings- och kulturliv en viktig bas.

Jag vill också betona att i nya bostadsområden släpar ofta tillgången på samlingslokaler efter. I många kommuner har man nu planer på upprustning eller nybyggnad av samlingslokaler – inte minst för att kunna förverkliga de av riksdagen fastlagda kulturpolitiska målen. Då kommer man in på krav på samlingslokalsstöd av en annan typ. Jag tänker på att man nu är framme vid att genomföra regionaliseringen av kulturlivet, att starta nya regionteatrar, att få fram nya musikregionresurser. Det är viktigt att de planerna kan fullföljas och att de inte sviks. Riksdagen har fastlagt målen och angett riktlinjerna. Nu när landsting och kommuner har genomfört planeringsarbetet och det finns stora förväntningar ute i landet på en regionalisering av kulturinstitutionerna måste också resurser i form av samlingslokalsstöd ställas till förfogande.

Jag är medveten om att för allt det som jag här har räknat upp krävs det pengar. Om riksdagen stöder den socialdemokratiska reservationen om ökade anslag stämmer enigheten om åtgärder mot den sociala utslagningen överens med viljan att också betala kostnaderna för en av de viktigaste förutsättningarna. Basen, grunden för aktivitet och gemenskap, är att vi kan komma tillsammans i lokaler där vi har lätt att nå varandra, där vi kan få intressant och roande sysselsättning, där vi kan studera och fördjupa oss och skapa ett positivt arbete.

ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Sedan det statliga stödet till allmänna samlingslokaler omarbetades 1973 har en betydande förbättring skett av de allmänna samlingslokalerna i landet både när det gäller ny- och ombyggnader och när det gäller upprustningar. Detta har berott på de nya reglerna men också på att de samlingslokalsägande organisationerna Folkets hus, Bygdegårdarna och Våra gårdar har satsat kraft och resurser på att föra fram samlingslokalerna i fokus. Ett exempel på detta är den riksplan som Folkets hus-rörelsen presenterade 1974 om att bygga 100 nya Folkets hus på tio år och där vi nu i halvtid kan konstatera att slutresultatet kanske blir två å tre gånger så många.

Man kan lugnt säga att 1970-talet inneburit en ny vår för samlingslokalerna i vårt land. Vi får gå tillbaka till folkrörelsernas pionjärtid för att finna en motsvarighet. Men aktiviteten har en betydande slagsida. Fortfarande byggs det alltför få samlingslokaler i de stora tätortsområdena och särskilt i storstäderna. Till detta medverkar många faktorer. Men den i dag svåraste är att dessa projekt av nödvång blir förhållandevis stora och att de med dagens byggkostnader drar stora belopp i finansiering.

Överallt i vårt samhälle möter vi i dag en allt större medvetenhet om samlingslokalernas betydelse. Vi vill öka intensiteten i samhällsengagemang-
et, fördjupa de många människornas delaktighet i samhällsarbetet. För detta
behövs föreningar och samlingslokaler. Vi vill förbättra ofärdiga samhälls-

*Anslag till all-
männa samlings-
lokaler*

miljöer och skapa en större gemenskap ute i bostadsområdena. För detta fördras lokaler för föreningsarbete men också för kultur- och nöjesliv. Vi klagar över social utslagning, nedbusning och social oro, men har någon ungdomsgeneration mötts av sämre miljöer när det gäller nöjen och gemenskap än den vår ungdomsgeneration i dag möter i det genomkommerciälsierade samhället, där en så enkel sak som att gå ut och dansa bara kan genomföras på en krog, där kostnaderna för en kväll uppgår till flera hundra kronor?

Personligen har jag haft många tillfällen att uppleva de samlingslokaler som erbjuds i Stockholmsregionen. Det vanliga är att det inte finns några egentliga samlingslokaler, utan föreningsmötet måste äga rum i bästa fall i skolbespisningen, i sämsta och de flesta fallen i ett kallt och trist klassrum, där stolarna hängts upp under bänkborden i avvaktan på städning. Miljön är trist, och det är ofta ett spännande äventyr att hitta fram till möteslokalen även för en tränad och luttrad – hur skall det då inte vara för en ny och vilsen? I andra fall hänvisas man ned i någon källare där det blivit ett hobbyrum över som används till föreningsmöten eller till en hörsal i ett bibliotek. I Stockholmsregionen är det bara i några ytterområden som det finns moderna och ändamålsenliga samlingslokaler. I övrigt känns saknaden av sådana enormt stark. Så är det i Stockholmsregionen, och så är det i stort också i Göteborgsregionen och Malmöregionen, och i en rad andra större tätorter i landet.

Mot den här bakgrunden är det inte så underligt att dagens föreningsliv möter stora svårigheter och inte förmår att konkurrera med annat i samhället. Jag finner det inte alls märkligt att dagens människor väljer att stanna hemma framför TV-apparaterna. Jag skulle själv kunna tänka mig att göra det framför att tillbringa en fredagskväll i en skräpig bespisningslokal i Brandbergen i konkurrens med en mycket högljudd pubpublik, där man har att intaga det traditionella kaffet vid föreningsmötet. Är det så märkligt att isoleringen, den sociala utslagningen och oron ökar, när det inte finns några lokaler för dans och kultur i norra Botkyrka?

Nej, menar vi något med att vi skall utveckla demokratin och människornas möjligheter att vara med och påverka samhällsutvecklingen, menar vi något med att vi skall gå till kamp mot den sociala utslagningen, minska isoleringen, menar vi något med att vi skall förbättra torftiga samhällsmiljöer, då måste vi vara beredda att medverka till ett samlingslokalsbyggande av helt andra dimensioner än det vi har i dag.

Hos samlingslokalsorganisationerna finns kraften och viljan att delta i ett sådant arbete. Men samhället måste ställa upp med de ekonomiska resurserna.

Ett helt nytt stadsdelsfolketshus i någon av storstadsregionerna kostar i dag 40–50 milj. kr. utan någon särskild lyx. För den summan får man möteslokaler, en mindre teaterscen, danslokaler, servering, studierum och expeditonslokaler för föreningarna och kanske också ett mindre bibliotek. Vem vill påstå att detta är lyx och flärd, att detta är något som vi inte behöver i Handen, i Tumba, i Angered, i Rosengård, i Gävle, i Umeå, i Piteå?

Av detta belopp skall staten enligt nu gällande bestämmelser svara för ca 20 milj. kr. Med nuvarande anslag innebär det att den statliga budgeten ger utrymme för två sådana hus per år och inget annat. Det visar hur erbarmligt låga de statliga anslagen i dag är för det samlingslokalsbyggande som behövs.

Resultatet blir en stadig ökning av kön på projekt som väntar på statligt stöd. Enbart i Folkets hus-rörelsen skulle vi i dag kunna föra fram projekt i storleksordningen 140–150 milj. kr. för igångsättning. Men det sker inte, framför allt på grund av brist på statliga pengar. I den här situationen riskerar vi att de ideella krafterna i samlingslokalsorganisationerna förbrukas i låneköernas väntan. Och det är en allvarlig historia.

Ännu allvarligare är emellertid att problemen i våra storstadsområden växer under tiden. Hur mycket tvingas vi inte att via andra anslag i statsbudgeten satsa på ökad polisbevakning, på insatser för att lindra drogmissbruket och på insatser för att lösa andra sociala problem! Då har jag ändå inte plockat fram de 380 milj. kr. som vi i detta hus satsar på att förbättra våra egna sammanträdesmöjligheter i form av ett nytt riksdagshus. Våra arbetsförhållanden är ändå inte särskilt dåliga.

Regeringens förslag i budgetpropositionen är mot denna bakgrund helt otillräckligt. Den socialdemokratiska motionens krav på en ökning av ramarna för lån och bidrag med 15 milj. kr. är i och för sig otillräckligt mot bakgrund av de behov som finns. Men kravet är ett steg i rätt riktning i ett kärvt budgetläge. Det finns inget skäl, annat än möjligen den obotfärdiges förhinder, att avvisa kravet med hänvisning till att den tillsatta samlingslokalsutredningen skall lösa problemen. Utredningens arbete kommer inte på något sätt att påverka en anslagsökning av den här storleken.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen i civilutskottets betänkande nr 24. Jag tillåter mig också att uttrycka en förhoppning om att reservationen skall vinna stöd också från andra ledamöter i kammaren, vilka hör ropen på hjälp från föreningslivet i tillväxtens boningar.

SVEN ERIC ÅKERFELDT (c):

Herr talman! Åke Wictorsson inledde sitt anförande så vackert och poetiskt med att säga att samlingslokalerna under 1970-talet har gått mot en ny vår. Jag slog mig till rätta och väntade på en fortsättning i samma stil. Med förvåning kunde jag konstatera att så icke blev fallet. Större delen av sitt anförande ägnade sig Åke Wictorsson åt att måla upp en skräckbild av förhållandena på samlingslokalsområdet, främst i storstäderna. Jag håller med honom om att det naturligtvis finns saker och ting att reparera på detta område. Men, handen på hjärtat Åke Wictorsson, så illa ställt som du beskriver det är det väl ändå inte.

Vi skall hålla vissa saker i minnet och även tänka litet bakåt innan vi tar till alltför starka ord. Detta samlingslokalsstöd, som vi fick 1973, föregicks av en proposition från en socialdemokratisk minister, vilken föreslog en begränsning av projektstorleken till futtiga 6 milj. kr. om jag minns rätt. Det var tack

*Anslag till all-
männa samlings-
lokaler*

vare samverkan mellan folkrörelserepresentanterna i utskottet och riksdagen som den gränsen slopades. Det var alltså för bara sex år sedan.

Åke Wictorssons jämförelse mellan vad vi kostar på oss i form av ett nytt riksdagshus och samlingslokaler för föreningslivet låter litet bestickande. Men ser vi tillbaka på den sexårsperiod under vilken tid detta stöd har fungerat, så skall vi finna att det har satsats ungefär lika mycket på samlingslokaler som den aktuella ombyggnaden på Helgeandsholmen kostar. Därmed kommer saken i ett annat ljus.

Jag vill inte framstå som någon bakåtsträvare när det gäller samlingslokaler. Jag tror att jag besjålas av minst lika mycket patos i denna fråga som Åke Wictorsson och Thure Jadestig. Men vi får inte tappa sinnet för proportioner. Det är min förhoppning för att inte säga övertygelse att den nya vår under 1970-talet på detta område, som Åke Wictorsson talade om, kommer att fortsätta även under 1980-talet.

ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Vi skall inte tappa sinnet för proportioner, säger Sven Eric Åkerfeldt. Jag skulle vilja uppmana honom att ta del av situationen i våra storstadsregioner. Då kanske det finns förutsättningar för att också Sven Eric Åkerfeldts sinne för proportioner kommer att förändras.

Antalet samlingslokaler runt om i vårt land som har rustats upp och förbättrats under senare år pekar på att samlingslokalsbyggandet har nått en omfattning som det inte har haft tidigare. Men samtidigt måste vi slå fast att samlingslokalsbyggandet i betydande delar av vårt land inte har nått upp till den nivå som är nödvändig. Det som under de allra senaste åren speciellt har komplicerat situationen är den snabba kostnadsutveckling som hotar att välta projekt efter projekt. När man inte kan få fram det statliga stödet, skjuter man upp byggandet och hamnar i ett ekorrhjul. Att man inte får fram projekten leder till att situationen stadigt försämras.

Sven Eric Åkerfeldt talade om det samförstånd som tidigare har funnits i denna kammare i dessa frågor. Jag vill gärna erkänna att det har funnits ett sådant samförstånd. Mot den bakgrunden är det för mig obegripligt att Sven Eric Åkerfeldt och hans borgerliga kamrater i civilutskottet inte är beredda att medverka till denna relativt blygsamma uppräknings av ramarna för det statliga samlingslokalsstödet. Jag skulle önska att också här funnes det samförstånd som tidigare förekommit när det gällt möjligheterna att åstadkomma ett ökat samlingslokalsbyggande i landet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1-3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation av Oskar Lindkvist m. fl. och förklarades den förra propositionen vara med

övervägande ja besvarad. Sedan Thure Jadestig begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkande 24 mom. 4 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Oskar Lindkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Thure Jadestig begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158

Nej - 156

Mom. 5 och 6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 2 Föredrogs

Skatteutskottets betänkande

1979/80:39 med anledning av motioner om kostnader för arbetsresor m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3 Tandvårdsförsäkringens ersättningsregler

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1979/80:14 med anledning av proposition 1979/80:100 i vad avser anslag för budgetåret 1980/81 till bidrag till sjukförsäkring, jämte motioner.

Regeringen hade i propositionen 1979/80:100, bil. 8 (socialdepartementet) under litt. B. Allmän försäkring, punkten B 8. Bidrag till sjukförsäkringen (s. 59-61) föreslagit riksdagen att till Bidrag till sjukförsäkringen för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 3 630 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1979/80:833 av Olof Palme m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som i motionen anförts om tandvårdsförsäkringen.

1979/80:1153 av Bertil Dahlén (fp), vari hemställts att riksdagen beslutade att tandvårdstaxans nuvarande beloppsgräns för ersättningsnivån 75 % fick fortsätta att gälla för diabetiker och andra sjukdomsgrupper med liknande problem.

1979/80:1636 av Blenda Littmarck m. fl. (m), vari hemställts att riksdagen

Nr 122

Onsdagen den
16 april 1980

*Tandvårdsförsäkrings-
eringens ersättningsregler*

Onsdagen den
16 april 1980

*Tandvårdsförsäkrings-
ersättningsregler*

som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om olämpligheten att ändra på den allmänna tandvårdsförsäkringens ersättningsnivå i vad gällde förebyggande åtgärder, och

1979/80:1642 av Lars Werner m. fl. (vpk). vari hemställts att riksdagen beslutade avslå regeringens förslag om en höjning av beloppsgränsen för tandvårdsförsäkringen.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. beträffande tandvårdsförsäkringens ersättningsregler avslå motionerna 1979/80:833, 1979/80:1153, 1979/80:1636 och 1979/80:1642.
2. till Bidrag till sjukförsäkringen för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 3 630 000 000 kr.

Reservation hade avgivits *beträffande tandvårdsförsäkringens ersättningsregler* av Sven Aspling, Helge Karlsson, Börje Nilsson, Ralf Lindström, Lars-Åke Larsson, Martin Segerstedt och Ulla Johansson (alla s) som ansett att utskottet under I bort hemställa

att riksdagen skulle med bifall till motionen 1979/80:833 och med anledning av motionerna 1979/80:1153, 1979/80:1636 och 1979/80:1642 som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anförte.

SVEN ASPLING (s):

Herr talman! Tandvårdsförsäkringen är en stor och viktig social reform som riksdagen på den socialdemokratiska regeringens initiativ beslutade om 1973. I många avseenden är det också en unik reform, som har få förebilder i andra länder, bl. a. genom att försäkringen även innefattar ersättning för den förebyggande vården.

Genom tandvårdsreformen tog samhället på sig ett ökat ansvar för att tillgodose det hos stora medborgargrupper ofta eftersatta behovet av tandvård samt att göra denna vård tillgänglig till en för alla överkomlig kostnad.

Som bekant omfattar tandvårdsreformen två viktiga komponenter. Den ena gäller folktandvården. Landstingen har här ålagts ett vårdnadsansvar för barn- och ungdomstandvården och för speciallisttandvården. Tandvårdsreformen betyder för folktandvårdens del att ett avgörande steg tagits för att tillförsäkra den av samhället organiserade vården samma självklara ställning som den har inom andra sektorer av hälso- och sjukvården.

Tandvårdsförsäkringen är den andra komponenten i tandvårdsreformen. Dess betydelse för de enskilda människorna är redan väl dokumenterad.

Riksdagen har vid åtskilliga tillfällen under de gångna åren diskuterat tandvårdsfrågorna, senast i december förra året. På förslag av tandvårdsutredningen beslöt riksdagen då förlänga och förstärka de medel samhället använder för att bl. a. få en regionalt riktig fördelning av tandläkare. Riksdagsmajoriteten slog således vakt om ett av tandvårdsreformens grundelement.

Tandvårdsförsäkringen innefattar enligt nuvarande regler tre viktiga delar. För det första ersätter tandvårdsförsäkringen kostnaderna för tandvård enligt tandvårdstaxan med 50 % upp till 1 500 kr. och med 75 % därutöver.

För det andra är försäkringens ersättning alltid 75 % för de förebyggande åtgärderna och för vissa protesarbeten. Då det gäller ersättningen för protesarbetena så har denna del av försäkringen självfallet särskilt stor betydelse för pensionärgrupperna.

För det tredje betalar slutligen försäkringen hela kostnaden för ädla metaller, förankringselement och prefabricerade tänder.

I budgetpropositionen anges kostnaderna för försäkringen till ca 1,8 miljarder kronor.

I årets budgetproposition kunde man på ett undanskymt sätt läsa att regeringen hade för avsikt att genomföra betydande försämringar av tandvårdsreformen. De få rader som i budgetpropositionen ägnades denna direkta försämring av en viktig social reform är kanske i sig själva belysande för vad vi nu har att vänta då det gäller nedskärningen av de offentliga utgifterna, av den sociala välfärden. De senaste dagarnas uppgifter i detta avseende ger oss verkligen anledning känna oro inför den utveckling vi nu har att möta. Och nog är det förvånande att såväl centerpartiet som folkpartiet ställt sig bakom attackerna mot den viktiga välfärdsreform som tandvårdsförsäkringen utgör. Då det gäller moderaterna kan man bara förvänta att fortsättning kommer att följa och att centerpartiet och folkpartiet uppenbarligen inte har mycket att sätta emot aktioner av detta slag.

Den försämring av tandvårdsförsäkringen som regeringen nu föreslår innebär dels att beloppsgränsen 1 500 kr. den 1 juli 1980 skall höjas till 2 500 kr., dels att den tidigare gynnsamma gränsen för förebyggande åtgärder och vissa protesarbeten skall slopas. Endast om kostnaderna för sådana arbeten överstiger 2 500 kr. kommer den förmånligare statsbidragsprocenten att gälla.

Regeringens förslag är ytterligare ett uttryck för den fördelningspolitiska inriktning som å ena sidan gynnar höginkomsttagare och företag och å andra sidan medför standardsänkningar för barnfamiljer och låginkomsttagare. Men också från tandvårdspolitiska synpunkter finns det anledning att rikta stark kritik mot regeringsförslaget. Det är framför allt patienter med det största vårdbehovet som kommer att drabbas. Dessa har också det största behovet av förebyggande insatser. En minskad stimulans till förebyggande vård kan också på sikt komma att öka behovet av reparativa åtgärder och därmed kostnaderna såväl för försäkringen som för den enskilde. Försämringen beträffande protesarbeten kommer att särskilt drabba pensionärerna.

Den borgerliga regeringens förslag innebär att man inte bara gör tandvården dyrare för medborgarna – vilket främst drabbar dem som har svag ekonomi – utan också minskar efterfrågan på tandvård genom högre kostnader för den enskilde.

Regeringens förslag har också lett till en kraftig reaktion och kritik från

Onsdagen den
16 april 1980

Tandvårdsförsäkringsersättningsregler

olika håll i samhället. Vi har i socialförsäkringsutskottet mottagit ett stort antal skrivelser från enskilda tandläkare, från Odontologiska institutionen, från Tandhygienistföreningen, från klinikchefer inom folktandvården m. fl., vari man motsätter sig de nu föreslagna åtgärderna att försämra villkoren för den förebyggande vården. Sveriges tandläkareförbund är ytterst kritiskt mot regeringsförslaget. Tandläkarnas internationella organisation, International Dental Federation, vars direktör är svensk – Jan-Erik Ahlberg – påpekar i en skrivelse till socialförsäkringsutskottet att den svenska inställningen till den förebyggande vården i 1973 års tandvårdsreform tilldragit sig stor internationell uppmärksamhet och varit av väsentlig betydelse för inriktningen av tandvårdens utformning internationellt sett, inte minst i vad gäller utvecklingsländerna. I skrivelsen riktas en direkt vädjan till riksdagen att avstå från att genomföra den av den borgerliga regeringen föreslagna ändringen beträffande ersättningsbestämmelserna för den förebyggande vården.

Från socialdemokratiskt håll kan vi inte godta de förändringar den borgerliga regeringen nu avser att genomföra. Inom i stort sett samma kostnadsram vill vi göra en annan prioritering, som tar hänsyn till behoven hos de sämst ställda i samhället och slår vakt om vårdens inriktning på förebyggande åtgärder.

Vi har i vår motion 1979/80:833 föreslagit att tandvårdsförsäkringen liksom nu alltid bör ersätta 75 % av kostnaderna för förebyggande åtgärder och vissa protesarbeten m. m. Denna procentsats bör även gälla i fråga om ädla metaller, förankringselement och prefabricerade tänder. Med hänsyn till kostnadsutvecklingen kan vi acceptera en höjning av den gräns över vilken arvodet för övrig tandvård ersätts med 75 %. Denna gräns bör dock inte sättas högre än till 2 000 kr.

Försäkringen blir således oförändrad till sin konstruktion, bortsett från att kostnaderna för guld etc. ersätts enligt samma grunder som gäller för förebyggande åtgärder. Detta innebär således att arvodet för förebyggande åtgärder och vissa proteser även fortsättningsvis skall ersättas med 75 %, att arvodet för övrig tandvård skall ersättas med 50 % upp till en kostnad på 2 000 kr, och med 75 % över denna gräns samt att kostnaderna för ädla metaller m. m. skall ersättas med 75 %.

I den avvägning vi gjort har vi ansett det vara viktigare att ha kvar en hög ersättningsnivå för förebyggande insatser och protesarbeten än att framdeles betala hela ersättningen för ädla metaller. Även från kontrollsynpunkt bör en något lägre ersättning för guld m. m. som används i tandvårdsarbeten kunna vara till fördel.

De borgerliga representanterna i utskottet har accepterat regeringens förslag. Något annat var väl inte heller att vänta.

Det talas ibland på borgerligt håll om behovet av samförståndslösningar. Hade det hos de borgerliga ledamöterna i utskottet funnits en vilja till samförstånd, så skulle det ärende vi nu behandlar kunnat erbjuda ett utmärkt tillfälle att visa något av denna goda vilja. Detta har vi dock inte märkt något av.

lighet följderna av den borgerliga regeringens ekonomiska politik. De alltmer försämrade statsfinanserna – där bara statsskuldräntorna motsvarar ca två tredjedelar av sjukförsäkringens kostnader – leder till försämringar av den sociala tryggheten. Detta är en utveckling vi från socialdemokratiskt håll sannerligen har varnat för.

Den reservation vi fogat till utskottsbetänkandet markerar vikten av att slå vakt om den sociala reformpolitik vi byggt upp här i landet, men den markerar också det ansvar vi känner för samhällsekonomi och statsfinanser. Därtill kommer att den ur tandvårdssynpunkt är så avvägd att den inte försämrar ersättningen från tandvårdsförsäkringen på de områden av vården som för de många människorna är allra viktigast.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen i detta betänkande.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Årets budget präglas av försämringar för breda grupper i vårt samhälle. Inte minst gäller detta den sociala sidan. Pensionärer och barnfamiljer har under de borgerliga regeringarnas framfart på skilda sätt fått se sina förmåner försämrade.

När tandvårdsförsäkringen en gång infördes framhölls mycket starkt från vpk:s sida att initiativet var bra, men att reformen var helt otillräcklig mot bakgrund av de behov som fanns inom området. En reell tandvårdsförsäkring borde enligt vår mening präglas av tandvårdens ordnande som en hela samhällets angelägenhet. Tandhälsovården borde liksom sjuk- och hälsovården i övrigt vara kostnadsfri. Inte minst för arbetarklassen skulle en sådan reform vara av stor betydelse.

Det är främst inom arbetarklassen tandstatusen i dag är dålig. Det är de som tillhör denna grupp som har det lägsta antalet tandläkarbesök – de förlorar sina tänder redan i unga år i högre utsträckning än andra.

I en rad svenska undersökningar har påvisats vilka faktorer som påverkar befolkningens tandtillstånd och tandvårdskonsumtion. Låginkomstutredningen t. ex. visade att klasskillnaderna var synnerligen markanta och systematiska i fråga om alla typer av tandproblem. Akuta tandproblem var mer än fyra gånger så vanliga bland låginkomsttagarna. Andelen med dåliga tänder var mer än dubbelt så hög bland dem som bland höginkomsttagarna. Egna tänder i gott eller någorlunda skick beskrevs enligt följande: 90 % i socialgrupp 1, ungefär 75 % i socialgrupp 2 och ungefär 50 % i socialgrupp 3 hade egna tänder i någorlunda skick.

Herr talman! De här siffrorna är skrämmande. Till skillnad från vad som gäller för sjukvården visar det sig också i dessa undersökningar att personer med högre andel av besvär av tänderna inte har tätare kontakt med tandvården än andra människor har.

Det finns alltså oerhört eftersatta behov inom tandvårdsområdet, som det kommer att ta många år att reparera, behov som kräver att tandvården görs så billig som möjligt. De lidanden som många under årtal har fått genomgå

Onsdagen den
16 april 1980

Tandvårdsförsäkringsersättningsregler

måste upphöra. Människor skall inte dra sig för att söka tandvård på grund av de höga kostnaderna.

Nu vill regeringen i budgetpropositionen höja beloppsgränsen för förebyggande arbeten och protesarbeten från 1 500 kr. till 2 500 kr. Vi har i en motion från vänsterpartiet kommunisternas sida hävdad att vi inte kan acceptera det. Vi tycker att det är fördelningspolitiskt helt oacceptabelt. Det är i praktiken så att regeringen med det här förslaget medvetet försämrar hälsotillståndet för stora befolkningsgrupper. Det visar på regeringens asociala politik och det dominerande inflytandet från högerkrafterna, som väl helst skulle se att den sociala sektorn än mer nedrustades.

Herr talman! Med det vill jag yrka bifall till vpk-motionen.

NILS CARLSHAMRE (m):

Herr talman! På kvällen den 21 maj 1973 höll Sven Aspling också ett stort tal i den här kammaren om tandvårdsförsäkringen. Det var ett mycket längre tal än i dag, minst tre gånger så långt, och det var minst sagt engagerat. Många som var med den gången minns det kanske fortfarande, framför allt därför att det nog betecknade en sorts rekord i konsten att beskriva meningsmotståndare – och meningsmotståndare var den gången varje person som ville ändra ett kommatecken i Sven Asplings proposition -- på ett sätt som knappast deras bittraste fiender, långt mindre de själva, skulle ha känt igen.

Det var ett långt och engagerat anförande, men om de delar, de detaljer, i tandvårdsförsäkringen som dagens debatt handlar om fanns inte mycket att säga. I riksdagens protokoll, många sidor långt i den del som upptar herr Asplings anförande, får uttalandet rörande kompensationsnivån för förebyggande vård och för vissa protesarbeten, som det heter, plats på två rader. Jag har roat mig med att skriva av de två raderna. De är enkla och rakt på sak. Det står bara: I fråga om förebyggande åtgärder och vissa proteser kommer försäkringen att svara för 75 % av kostnaderna. -- Det är allt i ett långt och intill vildsinthet engagerat anförande.

Varför? Jo, därför att redan då betecknades bestämmelsen om den högre ersättningsnivån för protesarbeten såväl i herr Asplings proposition som i utskottsbetänkandet och i riksdagsbeslutet som en övergångsbestämmelse. Och den 75-procentiga ersättningen för förebyggande vård var någonting som socialförsäkringsutskottet hade lagt till mot propositionsförfattarens, herr Asplings, vilja. För i propositionen – den har nr 45, om det är någon som glömt – står det enkelt och rakt: "Förslaget om högre försäkringsandel för förebyggande vård vill jag f. n. inte biträda." Det var allt vad Sven Aspling hade att säga om det i propositionen år 1973. I dag har det plötsligt blivit en stor sak, en viktig sak, som skulle innebära en betydande försämring av tandvårdsreformen. Denna "betydande försämring" av tandvårdsreformen, som i dag upptar större delen av Sven Asplings argumentation, återför reformen till vad Sven Aspling själv föreslog 1973.

Nu är det emellertid så, herr talman, att det finns ingen i utskottsmajoriteten heller som är särskilt glad för de här förslagen. Jag hade anledning att

använda ungefär samma uttryckssätt för någon vecka sedan i ett annat, liknande ärende. Det är ingenting särskilt att glädjas åt. Försäkringen blir inte bättre av det här. Det innebär utan tvivel vissa kostnadsökningar för de försäkrade – det är vi helt medvetna om. Skälet är att vi behöver begränsa kostnaderna, och det kommer vi att tvingas göra på många områden framöver.

Jag vill upprepa vad jag i ett annat sammanhang sade häromdagen: Skall vi inom det sociala området och socialförsäkringsområdet över huvud taget finna vägar för att begränsa kostnadsökningen, som växer oss över huvudet, skall de åtgärder vi vidtar vara av den arten att de med minsta möjliga skadeverkningar för förmånstagarna ger största möjliga effekt på kostnads- sidan. Det gör det här förslaget.

När det gäller proteserna handlar det alltså om vad som på odontologiskt språk heter avtagbara proteser – på vardagssvenska löständer. Här bestämde man 1973 att vi som en övergångsregel skulle ha en ersättning på 75 % från försäkringen för att icke hamna 19 % – för att vara noga – högre än då gällande folktandvårdstaxa. Det var alltså närmast en fråga om att få kongruens och likformighet mellan två taxor. Det fördes över huvud taget inget resonemang rörande det sakliga behovet. Det var en övergångsbestäm- melse. Det har gått sju år sedan beslutet fattades, och försäkringen har varit i kraft i sex år. Andra övergångsbestämmelser har upphört att gälla.

Det är inte direkt småpengar det rör sig om för den försäkrade. Men man kan dock lägga märke till att den enda typ av proteser för vilken vi gett denna högre ersättning trots allt är de billigaste proteserna. För de verkligt dyra proteserna – de fasta – har man inte kunnat få mer än 50 % plus metallen.

När det gäller de förebyggande åtgärderna är vi alla medvetna om att den förebyggande vården är viktig, och vi vet att den kommer att bli något dyrare. Men här rör det sig verkligen om småpengar för den försäkrade. Det rör över huvud taget icke barn- och ungdomstandvården – den är helt avgiftsfri i snart hela landet upp till 19 års ålder.

I övrigt gäller det alltså vissa åtgärder i en tandbehandling. Det vanligaste är åtgärder som sker i samband med annan behandling. Den konkreta situationen är alltså den att när man har varit hos tandläkaren så får man en räkning, ofta på många hundra kronor – det kan vara 1 000 kr. eller mer. Av alla de poster som står på den räkningen finns det ett par tre stycken som knappast någonsin räknas i hundralappar utan i tior och som gäller de förebyggande åtgärderna. Det är viss information, det är borttagning av tandsten och sådant. För dessa de billigaste åtgärderna har vi hittills gett 75 %. Det har inte varit omotiverat. Men det är helt klart att någon försämring av tandvårdsförsäkringen av sådan innebörd att den gör tandvården svåråtkomlig eller näst intill oåtkomlig för de försäkrade handlar det inte om. Det kan handla om att jag för en tandläkarbehandling, för vilken jag själv i dag skulle få betala 700 kr., i stället får betala 720 kr. eller 725 kr. Det är den sortens belopp det handlar om. Men sammantaget gör detta 120 milj. kr. på kostnadssidan. Det är alltså precis den modell som jag efterlyser,

Onsdagen den
16 april 1980

*Tandvårdsförsäkrings-
ersättningsregler*

dvs. att måttliga försämringar för de försäkrade kan vara betydande kostnadsbesparingar för försäkringssystemet, och det är viktigt.

Denna fråga om de ädla metallerna, som de socialdemokratiska reservanterna vill ha betalt för för att kompensera att man inte kan spara pengar någon annanstans, skulle verkligen kunna diskuteras. Det finns många skäl för att överväga om guld - det handlar nästan alltid om guld - verkligen skall vara helt gratis. Bl.a. kontrollskäl och kanske också behovet av att pröva om det verkligen är denna, kanske den dyraste formen av reparation som behövs talar för att man kan fundera över den saken. Men vi minns kanske alla hur det var med guldpriserna när utskottet behandlade denna fråga. De rusade i höjden, och ingen visste var de skulle stanna. Nu lär de visst ha stannat, och de har kanske t. o. m. börjat sjunka. Man kunde inte undgå att se att priset redan hade blivit sådant att kostnaden för den ädla metallen i tänderna skulle bli en mycket betydande kostnad för den försäkrade. Det skulle också, enbart med de 25 % man skall betala själv enligt det socialdemokratiska förslaget, ha kunnat bli fråga om många hundra, kanske tusen kronor för den som verkligen behöver guld i munnen.

Vi i utskottsmajoriteten tyckte att det vore litet för hastigt att utan vidare fatta ett sådant beslut och därmed åsamka rätt många patienter en så stor kostnadsökning som det kan bli tal om utan att ordentligt fundera över saken och utreda den först. Det ter sig ju väldigt egendomligt om man är beredd att lägga en sådan kostnadsökning på patienterna samtidigt som man tvekar inför en eller annan tia för vissa förebyggande åtgärder. Men jag upprepar att vi gärna kan diskutera frågan om hur vi skall ha det med de ädla metallerna i framtiden, men frågan bör undersökas litet närmare än vad de socialdemokratiska reservanterna haft tillfälle att göra.

Herr talman! Jag tror att detta må räcka. Jag yrkar bifall till hemställan i socialförsäkringsutskottets betänkande nr 14.

SVEN ASPLING (s) replik:

Herr talman! När herr Carlshamre och den borgerliga utskottsmajoriteten söker motivera sin försämring av tandvårdsförsäkringen säger man att åtgärderna inom den förebyggande vården hör till dem som är minst kostnadskrävande för den enskilde patienten. Detta är icke en riktig beskrivning. Med utgångspunkt i patientstatistiken kan man räkna fram att kostnadsöverflyttningen av de av regeringen föreslagna ändringarna av ersättningsreglerna för förebyggande vård och helprotes för ett år blir så stor som omkring 86 milj. kr., dvs. huvuddelen av den besparing på ca 120 milj. kr. som regeringen nu räknar med. Man måste också hålla i minnet att tandvårdsförsäkringen medfört en ändrad inriktning av vården, helt i enlighet med denna reforms syfte.

Den förebyggande vården har sedan försäkringen infördes haft en stigande andel av de totala vårdkostnaderna. Det är denna utveckling som nu bryts. Det är i hög grad olyckligt och understryker på vilket kortsiktigt och felaktigt sätt den borgerliga regeringen och den borgerliga utskottsmajoriteten

konstruerat det förslag riksdagen nu skall ta ställning till. Även om herr Carlshamre mobiliserar all den verbala talang han besitter så talar han för ett förslag som både ur sociala och ur vårdpolitiska synpunkter är felaktigt. Reaktionen har varit häftig mot förslaget, och jag vågar påstå att den inte kommer att bli mindre om riksdagen denna kväll skulle förkasta det förslag som vår reservation innesluter.

Till de unika inslagen i 1973 års tandvårdsreform hörde att försäkringen även innefattade ersättning för den förebyggande vården. Socialförsäkringsutskottet framhöll att det var med tillfredsställelse man noterade att tandvårdsförsäkringen omfattade förebyggande åtgärder och därvid även åtgärder som utfördes av tandhygienist och specialutbildad tandsköterska. Man underströk att detta i jämförelse med förekommande utländska system innebär en viktig principiell skillnad, som ger den svenska tandvårdsförsäkringen en särskild, framåtsyftande innebörd. Man var enig om att försäkringsandelen redan vid försäkringens införande borde utsträckas från 50 % till 75 %. Tänk, herr Carlshamre, om samma vilja till samförstånd om de förebyggande åtgärdernas stora betydelse hade förelegat denna gång. Då hade de borgerliga partiernas representanter inte behövt försätta sig i den föreliggande situationen, som innebär att man uppenbart är beredd att medverka till en direkt försämring av villkoren för den viktiga förebyggande vården.

I borgerliga motioner har man också uttalat stor oro för den försämring som blir ett faktum, om riksdagen skulle godkänna utskottets borgerliga majoritetsförslag. Det socialdemokratiska förslaget innebär att vi slår vakt om försäkringens huvudprinciper och därmed om den förebyggande vården, och detta inom i stort sett samma kostnadsram på grund av en annan prioritering. Tyvärr måste vi konstatera att någon vilja till konstruktiv samverkan i denna viktiga sociala fråga inte har förelegat på borgerligt håll.

EVA HJELMSTRÖM (vpk) replik:

Herr talman! Jag tänker inte ge mig in på några vildsinta betraktelser med anledning av vad herr Carlshamre sade utan helt kort anknyta till själva kärnfrågan. Kärnfrågan är ju denna: Innebär detta en försämring för människorna i vårt land eller ej? Herr Carlshamre konstaterade mycket ärligt, klart och koncist att det inte blir bättre. Nej, det blir sämre. Herr Carlshamre sade sedan att vi på många områden kommer att tvingas till sådana här försämringar.

Jag tycker, herr talman, att detta klart visar regeringens reaktionära politik i dessa avseenden. Vad man ger sig in på är alltså det sociala området. Man undrar litet grand vad herr Carlshamres egentligen hotfulla uttalande de facto kommer att innebära i framtiden. Är det barnbidragen eller pensionerna som man kommer att ge sig på härnäst?

Onsdagen den
16 april 1980

*Tandvårdsförsäkrings-
ersättningsregler*

NILS CARLSHAMRE (m) replik:

Herr talman! Jag är övertygad om att Sven Asplings siffra är korrekt, dvs. att delen förebyggande åtgärder representerar 86 miljoner av de 120 miljoner som sparats. Räkna sedan i huvudet: Det rör sig om någonting mellan 15 och 20 kr. per försäkrad. Det var exakt vad jag sade. Det gäller alltså ganska små effekter för de försäkrade men en stor effekt på kostnadsidan. Jag bestrider inte, Eva Hjelmström, att detta innebär en försämring, men en försämring som inte är större än att vi har ansett att man kan ta den för att nå det viktiga målet att få kostnadsutvecklingen under kontroll.

Sedan talade Sven Aspling om vilja till samförstånd. Sven Aspling, plocka fram protokollet från den 21 maj 1973 och läs det långa anförandet av den dåvarande socialministern och försök att hitta *ett* ord i det anförandet som andas någon vilja till samförstånd. Jag har läst igenom anförandet i dag, och jag kunde inte hitta något sådant ord. Men om det är så att det är samförstånd och enighet som Sven Aspling eftersträvar, borde han vara nöjd nu när socialförsäkringsutskottet med sju års försening föreslår bifall till exakt det förslag som Sven Aspling lade fram 1973.

SVEN ASPLING (s) replik:

Herr talman! När herr Carlshamre söker försvara den borgerliga regeringens förslag till en försämring av tandvårdsförsäkringen, så befinner han sig minst sagt i en egendomlig situation. Han är ledamot av tandvårdsdelegationen, som enligt direktiven särskilt skall inrikta sitt arbete på att söka minska den reparativa vården genom en ökad satsning på förebyggande åtgärder. En viss klivenhet borde herr Carlshamre känna i fortsättningen, när han dels skall försvara en försämring av den förebyggande vården, dels skall prioritera den förebyggande vården.

På vilket sätt de här viktiga frågorna numera handläggs i socialdepartementet skall jag inte gå närmare in på. Men nog kan man bli en smula förvånad, när man i januari månad i socialhuvudtiteln finner att socialministern föreslår en försämring av villkoren för den förebyggande vården, och sedan finner att hälsovårdsministern i samma departement i en proposition om utbildningen av tandvårdspersonal särskilt understryker att det gäller att i fortsättningen öka insatserna inom den förebyggande vården. Det är på sin plats att efterlysa litet bättre samordning av åsikter och insatser. Framför allt visar detta hur bristfälligt och felaktigt det förslag är utformat som riksdagen nu skall ta ställning till.

Herr Carlshamre flyr tillbaka till 1973. Jag har ett levande minne av den debatten. Då gällde det verkligen att möta inte minst moderaternas attacker mot den viktiga tandvårdsreformen, för vad moderaterna var ute efter var att mer eller mindre göra tandvårdsförsäkringen till någonting annat än vad regeringen avsåg med sitt förslag.

Jag skall inte – tiden medger det inte heller – ta upp en diskussion om detta, herr talman, men herr Carlshamre är säkerligen väl medveten om vad saken gäller. Man kan inte nonchalera att villkoren nu försämrats beträffande den förebyggande vården och att villkoren för pensionärerna försämrats när det

gäller de viktiga protesarbetena. Om man skär ned ersättningen på dessa viktiga områden kommer det självfallet att drabba pensionärerna och låginkomsttagarna. Det är därför vi har understrukt att förslaget är felaktigt och att det är kortsiktigt. Och jag kan försäkra herr Carlshamre att utanför det här huset föreligger det en kompakt samstämmighet när det gäller detta, att det är ett förslag som helt borde förändras i enlighet med det förslag vi har lagt fram och som vår reservation innesluter.

EVA HJELMSTRÖM (vpk) replik:

Herr talman! Nils Carlshamre förklarade att regeringen anser sig kunna göra denna besparing, som han uttryckte det. Men det intressanta i sammanhanget är väl just vad pensionärerna och låginkomsttagarna anser om denna s. k. besparing – i deras fall en försämring.

Dessutom är det här ju bara en del av alla de övriga försämringar som pensionärerna och låginkomsttagarna fått uppleva under de borgerliga regeringarnas tid. Jag tycker att detta är en klar social nedrustning och att det därför helt måste avvisas.

Jag kan inte uppleva annat än att den diskussion som förs mellan Sven Aspling och Nils Carlshamre är litet grand av en strid om påvens skägg. Den socialdemokratiska reservationen är fördelningspolitiskt mer tillfredsställande, men man accepterar fortfarande att tandvårdsförsäkringen urholkas. Det gör vi inte från vpk:s sida.

NILS CARLSHAMRE (m) replik:

Herr talman! Jag vill bara påminna Sven Aspling om att den moderata "attacken" mot tandvårdsförsäkringen år 1973 huvudsakligen bestod i ett förslag om 75 % kompensation för *all* tandvård, inte bara förebyggande tandvård och vissa proteser. Det var vårt förslag, och vi anvisade också en finansiering i form av höjda avgifter. Det var vår bedömning då att detta var behövligt och att det var möjligt i det läget. – Det var "attacken" mot tandvårdsförsäkringen.

Sedan vill jag bara rätta en sakuppgift: Jag är icke och har aldrig varit ledamot av tandvårdsdelegationen. Däremot tillhör jag 1978 års tandvårdsutredning – vilket är något helt annat – som även den har att syssla med hur vi skall få den förebyggande vården bättre. Vi har inte hunnit så långt med det ännu, men den bit som vi har hunnit med – som är lite studier – har i varje fall inte gett mig anledning tro att den här frågan om 50 eller 75 % kompensation för småutgifterna egentligen har någon betydelse för hur vi skall kunna popularisera den vården, utan det är helt andra åtgärder. Det är t. o. m. i de flesta fall så, att de människor som betalar sin tandvårdsräkning – där det på några få poster är 75 % och på huvuddelen 50 % kompensation – inte ens vet vilket som är det ena eller det andra, utan de bara betalar. Det är således inte det som det hänger på.

Andre vice talmannen anmälde att Sven Aspling anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Onsdagen den
16 april 1980

*Tandvårdsförsä-
ringens ersätt-
ningsregler*

BERTIL DAHLÉN (fp):

Herr talman! I motion 1153 har jag yrkat att tandvårdstaxans nuvarande beloppsgräns för ersättningsnivån 75 % får fortsätta att gälla för diabetiker och andra grupper av sjuka med liknande problem.

På grund av kärlförändringar i tandköttet är tandlossningssjukdomar tre gånger vanligare hos diabetiker än hos oss andra, som inte har diabetes. En höjning av tandvårdstaxan enligt föreliggande förslag kan därför bli rätt kostsam för diabetiker och andra sjukgrupper.

Därtill vill jag påpeka att diabetikernas kosthåll leder till betydande merkostnader. Detta har framgått av en utredning som Svenska Diabetesförbundet nyligen har låtit göra genom en kommitté under ledning av professor Ivar Werner i Uppsala. Enligt vad som framkommit är diabetikernas merkostnader per år – i 1980 års penningvärde – 2 000 kr. för en lågkaloriförbrukare och 2 500 kr. för en högkaloriförbrukare. I skattelagstiftningen finns i dag möjlighet att yrka avdrag för, som det heter, "väsentligt nedsatt skatteförmåga på grund av sjukdom". De beloppsgränser som gäller för att komma i åtnjutande av detta extra avdrag i deklarationen är emellertid satta på en sådan nivå att knappast någon med heltidsarbete kan få göra detta avdrag i dag. Utöver de här angivna merkostnaderna kommer nu de ökande tandvårdskostnaderna.

Motionen 1153 avvisas av utskottet, som dock påpekar att 1978 års tandvårdsutredning har i uppdrag att bl. a. utreda frågan om särskilda ersättningsregler inom tandvårdsförsäkringen för olika patientgrupper "vilka genom handikapp eller allmänsjukdom åsamkas tandskador på ett direkt eller indirekt sätt."

Herr talman! Jag har på grund av pågående utredning för dagen inget yrkande men vill med detta anförande påpeka att dagens beslut kommer att medföra ytterligare fördyringar för vissa grupper, främst för diabetikerna. Det är därför önskvärt att 1978 års tandvårdsutredning så snart som möjligt kommer med förslag i ärendet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan 2:o) reservationen av Sven Aspling m. fl. samt 3:o) motion 1642 av Lars Werner m. fl. och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Sven Aspling begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Eva Hjelmström begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkande 14 mom. 1 antar reservationen av Sven Aspling m. fl. röstar ja.
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motion 1642 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 141
Nej - 17
Avstår - 155

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkande 14 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Sven Aspling m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Sven Aspling begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158
Nej - 156

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4 Karensdagar inom sjukpenningförsäkringen, m. m.

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1979/80:15 med anledning av motioner om vissa sjukpenningfrågor.

I detta betänkande behandlades motionerna

1979/80:418 av Lars Werner m. fl. (vpk),

1979/80:830 av andre vice talmannen Thorsten Larsson m. fl. (c), vari hemställts att riksdagen hos regeringen begärde att utredningen för översyn av sjukpenningförsäkringen gavs i uppdrag att pröva ett rättvist karensdags-system i enlighet med vad som anförts i motionen,

1979/80:1147 av Elis Andersson m. fl. (c),

Nr 122

Onsdagen den
16 april 1980

*Karensdagar inom
sjukpenningförsäkringen, m.m*

Onsdagen den
16 april 1980

*Karensdagar inom
sjukpenningför-
säkringen, m.m*

1979/80:1157 av Doris Håvik och Anita Gradin (båda s), vari hemställts att riksdagen skulle besluta anhålla hos regeringen att sjukpenningkommittén fick i uppdrag att utreda rätten till sjukpenning vid läkarbesök,

1979/80:1162 av Stig Josefson m. fl. (c),

1979/80:1172 av Erik Olsson m. fl. (m),

1979/80:1175 av Eric Rejndell och Bertil Dahlén (båda fp),

1979/80:1176 av Anna-Greta Skantz (s),

1979/80:1179 av Kersti Swartz (fp),

1979/80:1525 av Tage Adolfsson (m), vari hemställts att riksdagen beslutade uttala att tre dagars karenstid borde införas vid sjukskrivning, samt

1979/80:1635 av Doris Håvik och Kjell Nilsson (båda s).

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. beträffande åldersgräns för rätt till sjukpenning avslå motionen 1979/80:418,

2. beträffande sjukpenninggrundande inkomst för egenföretagare avslå motionen 1979/80:1147,

3. beträffande sjukpenninggrundande inkomst efter barns börd avslå motionen 1979/80:1176,

4. beträffande sjukpenning till hemmamake avslå motionen 1979/80:1172,

5. beträffande kompensationen för deltidsarbetande m. fl. avslå motionerna 1979/80:1162, 1979/80:1179 och 1979/80:1635,

6. beträffande sjukpenning vid läkarbesök med bifall till motionen 1979/80:1157 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anført,

7. beträffande karensdagar inom sjukpenningförsäkringen avslå motionerna 1979/80:830 och 1979/80:1525,

8. beträffande utredning om sjukfrånvaron avslå motionen 1979/80:1175.

Reservation hade avgivits *beträffande karensdagar inom sjukpenningförsäkringen* av Nils Carlshamre, Allan Åkerlind och Gullan Lindblad (alla m) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen skulle med anledning av motionerna 1979/80:830 och 1979/80:1525 som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anført.

NILS CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Nu står jag här igen för att försämra socialförsäkringen och rasera välfärdssamhället. Men denna gång lär jag inte lyckas, eftersom jag inte företräder en utskottsmajoritet utan en grupp reservanter. Det är de moderata ledamöterna i socialförsäkringsutskottet som återkommer till sitt

gamla önskemål om införande av någon form av självrisk i sjukpenningförsäkringen.

Vi är i vårt samhälle vana vid att acceptera en viss självrisk när vi tecknar försäkringar. Det gör vi överallt. Vi gör det när vi tecknar våra bilförsäkringar, våra inbrottsförsäkringar och våra drulleförsäkringar. Och vi gör det i stor enighet i denna kammare i tandvårdsförsäkringen, där vi har en mycket stor självrisk. Vi kan, som nyss har framgått, ha olika meningar om huruvida självrisken på en eller annan punkt bör vara 25 eller 50 % av totalkostnaden, men principen om självrisk – och en stor sådan – har alla accepterat. När det gäller sjukpenningförsäkringen har det i varje fall hittills varit omöjligt.

När utbetalningarna i ett försäkringssystem bara växer och växer och det inte längre går ihop, har man två ting att välja på: antingen minskar man på något sätt utbetalningarna eller också höjer man premierna, avgifterna. Något tredje gives icke.

Vi är som sagt vana vid att acceptera att vi håller avgifterna någorlunda nere med hjälp av en självrisk den dag vi råkar illa ut. Vi hade en sådan självrisk i sjukpenningförsäkringen till i mitten på 1960-talet – tre dagars karenstid. När riksdagen avskaffade de tre karensdagarna var jag faktiskt med i den debatten också. Jag minns att jag sade, att från rättvisesynpunkt var det en alldeles riktig reform att avskaffa karensdagarna. Det hade nämligen gått därhän att bortåt halva folket hade lyckats befria sig från dem med sina arbetsgivares hjälp. De hade förhandlat bort dem. Men den andra dryga halvan av folket hade kvar karensdagarna. Det var inte rättvist. Men jag tillade också, att detta må vara en rättvisereform, men det hade varit klokare att göra den i motsatt riktning – inte att avskaffa karensdagarna för dem som hade sådana utan att införa karensdagar för dem som inte hade några. Mycket hade varit bättre i dag, om vi hade gjort så. Men det gjorde vi alltså inte.

Nu vet vi att sjukpenningförsäkringens kostnader rasar i höjden, att de växer oss över huvudet. Vi vet också att denna försäkringsform är förenad med andra problem och brister. Vi vet att den ligger öppen för missbruk. Vi skall inte överdriva talet om missbruk av våra socialförsäkringar, men ingen lär i dag bestrida att det är mycket vanligt med missbruk av just sjukpenningförsäkringen.

Det finns för resten i det sammanhanget en liten orättvisa kvar. Den som vaknar en morgon och är sjuk – det gör man ju ibland – och finner att han inte kan gå till jobbet utan ringer och sjukanmäler sig får ingen ersättning för den dagen. Men den som redan dagen innan hade bestämt sig för att stanna hemma påföljande dag, även om han inte råkar vara sjuk men därför att han vill se på TV eller har något annat skäl, slipper den karensdag som alltså faktiskt i vissa fall finns kvar. Då är man ju klok nog att ringa kvällen innan.

Det är märkligt att denna fråga skall vara så svår. Jag tror att nästan alla inser att vi skulle kunna vinna väsentliga fördelar inte bara i fråga om kostnaderna utan också på annat sätt genom att införa en liten självrisk i sjuktörsäkringen. Den behöver icke nödvändigtvis ha samma form som den

Onsdagen den
16 april 1980

*Karensdagar inom
sjukpenningförsäkringen, m.m*

en gång hade – tre karensdagar. Vi har i reservationen inte föreslagit någonting om det. Vad vi föreslagit är att den sjukpenningkommitté som redan arbetar med snart sagt allting annat som rör sjukpenningförsäkringen skulle få i uppdrag att undersöka också frågan om i vilken form man kan införa en självrisk i sjukpenningförsäkringen. Den kan få formen av en eller annan karensdag. Den kan också utmätas i kronor som vi gör i andra försäkringsammanhang. Den kan möjligen utmätas i form av en procentandel eller på något liknande sätt. Detta måste övervägas och undersökas, men det kan inte vara tekniskt särskilt svårt att hitta en lösning.

Jag tror att detta för länge sedan har blivit en tvärpolitisk fråga. I dag står bara tre moderater för reservationen. Det har det gjort förr också. Men det skulle förvåna mig mycket, ni som talar om folket, om det inte i denna fråga finns en klar majoritet, ute bland de försäkrade, för att få styrelse på sjukpenningförsäkringen med hjälp av den beprövade metod som heter självrisk.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen vid socialförsäkringsutskottets betänkande nr 15.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

BILLY ERIKSSON (vpk):

Herr talman! Jag tänker säga några ord om vår motion 418, där vi kräver att åldersgränsen 16 år slopas i lagen om allmän försäkring vad gäller rätt till sjukpenning.

Den här frågan är på intet sätt ny i denna kammare. Det tragiska i sammanhanget är att den inte för länge sedan avförts från den politiska dagordningen. Den nu gällande åldersgränsen är ur alla synvinklar förkastlig och djupt diskriminerande.

Varje sunt tänkande människa inser att åldern aldrig kan vara avgörande för om man skall få sjukpenning eller inte. Det kostar lika mycket att bli sjuk, om man är 16 år eller 15 år. Denna inställning torde delas av en bred majoritet av den svenska befolkningen. Denna inställning delas förmodligen av alla de ungdomar som slutar nionde årskursen i skolan men som råkar ha blivit födda under fel halva av året. Den delas också av alla de ungdomar som har anpassad studiegång, vilka tycks bli fler och fler för varje år som går.

Vid tidigare behandling av den här frågan har utskottet hänvisat till den socialpolitiska samordningsutredningens arbete. Vårt parti har aldrig ansett att denna fråga skall behöva genomgå ett byråkratiskt utredningsförfarande. Den är så självklar att riksdagen mycket väl kan fatta ett direkt beslut, som undanröjer denna uppenbara diskriminering.

Nu har den socialpolitiska samordningsutredningen kommit till samma uppfattning som vi kommunister haft under många år. Och det är väl bra. Men vi tycker att det är absurt att det skall behöva ta så lång tid, och vi vet inte vilket det slutgiltiga beslutet kommer att bli.

Utskottet avstyrker vår motion med hänvisning till remiss- och annan

sedvanlig behandling. När man läser betänkandet kan man få intrycket att utskottet instämmer i vad som sägs i den kommunistiska motionen, men det sägs aldrig rent ut. Därför vill jag ta tillfället i akt och fråga utskottets talesman: Instämmer ni i motionens innehåll eller vill ni ha kvar den orättvisa åldersgränsen? Det vore skönt om vi – här i kväll – kunde få ett klart besked på den punkten. Oavsett om vi får det beskedet eller ej tänker vårt parti vara observanta på denna fråga i framtiden.

Herr talman! Jag vill till slut beröra den högerreservation som finns till detta betänkande. I ordets rätta bemärkelse är det reaktionära ståndpunkter som kommer till uttryck i nämnda reservation. I Aftonbladet av den 14 april påstods att det i en icke offentliggjord promemoria finns planer att införa tredagarskarens i sjukpenningssystemet. Vilken sanningshalt finns det i Aftonbladets artikel? Hur kommer representanterna för centern och folkpartiet att ställa sig, om det som Aftonbladet påstår visar sig vara riktigt? Hur meningsfull kommer omröstningen i afton att vara egentligen? Konkreta besked vore här på sin plats, enligt min mening.

DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! Låt mig först säga till Billy Eriksson att utskottet har haft motioner från både vpk och socialdemokraterna varje år sedan 1976 om att även personer under 16 år skall ha rätt till sjukpenning om de haft en inkomst som berättigar till det. Vi har ställt oss bakom de yrkandena och sagt att de är berättigade.

Frågan har utretts av socialpolitiska samordningsutredningen, som har avgivit sitt betänkande. Det är nu ute på remiss. En enhällig utredning har ställt sig bakom kraven i motionerna. Därmed anser jag att jag har besvarat Billy Erikssons fråga på den punkten.

Till reservationen av Nils Carlshamre m. fl. om karensdagar inom sjukförsäkringen!

Jag hade nog väntat mig att Nils Carlshamre, med det sociala patos och kunskande som jag anser att han besitter, skulle ta upp en mer seriös debatt på den punkten.

De här frågorna har varit uppe tidigare. Förra året avvisade ett enhälligt utskott förslagen. Med tanke på den sammansättning som utskottet då hade, hade jag inte varit förvånad om moderaterna då hade reserverat sig. Men jag är verkligen förvånad att vi fått en reservation i år med Nils Carlshamre som första namn.

Det var inte så att man befriade sig från karensdagarna med arbetsgivarnas hjälp. Det var en mycket hård förhandling som resulterade i att karensdagarna togs bort för de stats- och kommunalanställda. Och som alltid vid förhandlingar fick man i stället ge efter på något annat område.

När sedan stora grupper i samhället ansåg att de var berättigade till samma förmåner som de här grupperna hade haft under en följd av år, ville man åstadkomma det genom avtal. Det var inte en lagstiftning man var ute efter. Det var helt enkelt så att det fördes långa och hårda förhandlingar när Arbetsgivareföreningens ordförande hette Kugelberg och LO:s ordförande

Onsdagen den
16 april 1980

*Karensdagar inom
sjukpenningför-
säkringen, m.m*

hette Arne Geijer. Men det lyckades inte. Den socialdemokratiska regeringen ansåg att det från rättfärdighets- och rättvisesynpunkt var berättigat att gå lagstiftningsvägen när man inte kunde lösa det avtalsvägen.

Jag tycker att Nils Carlshamre gör det litet för enkelt för sig när han pekar på att man inte är berättigad till ersättning för insjuknandedagen, och att det finns de som sjukskriver sig på kvällen, för att de vill se ett sent TV-program, och därför inte anser sig kunna arbeta nästa dag. Det är möjligt att sådant förekommer, men det skall beivras på annat sätt. Vi vill inte att vår fina sjukförsäkring skall vara öppen för missbruk. Jag tror inte heller att Nils Carlshamre anser att den är det. Man kan vara sjukskriven sju dagar i följd utan läkarintyg, såvida inte det upprepas många gånger under ett år. Men från åttonde dagen måste man lämna ett läkarintyg. Vi måste väl också tro att våra läkare är seriösa i intygsskrivandet, med den utbildning de får av samhället.

Reservationen är mycket intressant så till vida att den hänger samman med två motioner som behandlas i utskottsbetänkandet. Hela reservationen är uppbyggd på motionen 830 med andre vice talmannen Thorsten Larsson som första namn. Men i reservationens att-sats nämns också att motionen 1525 bör bli föremål för regeringens beaktande. Vad står det då i denna motion? Ja, det får vi inte veta i reservationen. Men eftersom motionens nummer nämns i reservationen är väl motionen i fråga – kanske gäller det mer än beträffande motion 830 – ett huvudintresse för reservanterna. I motionen 1525 sägs nämligen att tre dagars karenstid vid sjukdom vore en reform som radikalt skulle sänka samhällets och därmed medborgarnas kostnader. Som första namn bakom motionen står Tage Adolffsson.

Jag sade förut att vi var förvånade över denna reservation. Men mot bakgrund av vad vi senare har erfarit har vår förvåning minskat. Med tanke på vad man nu har för sig i ekonomidepartementet, om malisen talar sant, är denna reservation följdriktig. Där undersöker man nämligen ett system med tre karensdagar och annat som skulle innebära social nedrustning. Man är t. o. m. så djärv att man tydligen ämnar föreslå att barnbidrag för det första barnet inte skall utgå – om nu ryktet talar sanning. Det är mycket djärvt med tanke på den politiska smäll man åkte på när man senast framlade det förslaget.

Det blir faktiskt, Nils Carlshamre, de redan utsatta grupperna, de sjuka och svaga, som får sitta emellan. När tänker man föreslå att också de bäst ställda – om vi nu skall spara – skall vara med och ta stötarna? Om vi studerar hur våra reformer betalas, Nils Carlshamre, så finner vi hur förvånansvärt litet höginkomsttagarna betalar genom skattcuttaget. Men jag förmodar att Nils Carlshamre med sitt rättspatos och sitt intresse för utjämning mellan olika grupper också kommer att ta tag i de frågorna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

NILS CARLSHAMRE (m) replik:

Herr talman! På slutet hängde jag inte med riktigt. Jag är gärna med om att diskutera höginkomsttagares skattebetalning men inte apropå sjukförsäkringen, som vi i dag sysslar med.

Jag var helt seriös. Doris Håvik. Jag menade bokstavligen exakt varje ord jag sade. Det är inte någonting märkvärdigt med detta. Det är möjligt – jag kommer faktiskt inte ihåg det – att det inte fanns någon motsvarande reservation förra året. Jag tror som alltid Doris Håvik på hennes ord. Men reservationer har funnits förut. Detta är en gammal stridsfråga. Den förekommer i partiprogrammen, så den är verkligen ingen hemlighet. Det kan inte vara någon överraskning som plötsligt har drabbat riksdagen att vi har den uppfattningen att det behövs en självrisk i sjukpenningförsäkringen.

Jag sade att vi inte skall överdriva missbruksproblemen. Men vi skall inte heller blunda för dem. Vi vet – och alla människor vet – att den intygsfria sjukskrivningen har blivit något av en reservutväg, när man behöver ledigt. Jag vill inte ens gå så långt som att säga att all ledighet som tas ut i form av sjukskrivning nödvändigtvis behöver vara omotiverad ledighet. Man kanske verkligen behöver ledigheten – t. o. m. mycket väl – fast av något annat skäl, och så utnyttjar man sjukskrivningen.

Man kanske kan skoja med TV-programmen, men vi vet att antalet sjukskrivningar ökar med tiotusentals och åter tiotusentals fall vissa bestämda dagar, när särskilt attraktiva saker händer. Det är väl inte så mycket att hymla om. Varför skall man vara så rädd för att erkänna detta, som man talar om på varenda arbetsplats. De som plikttroget står kvar och jobbar svär och förbannar kompisarna som sitter hemma. Bl. a. därför skulle det förvåna mig väldigt mycket om inte majoriteten av folket i dag står bakom kravet på att sätta styrsel i sjukpenningförsäkringen genom någon form av självrisk. Märkvärdigare än så är det inte.

Jag vet inte vilka vanor ni i den socialdemokratiska gruppen har när ni skriver reservationer. Men det förvånar mig litet om Doris Håvik utgår från att när man i en reservation nämner en motion och i ett annat fall inte nämner den på annat sätt än man måste göra – eftersom utskottet och utskottets reseranter måste redovisa sitt ställningstagande till alla motioner – betyder detta att det är den onämnda motionen som man är intresserad av och inte den som man verkligen pläderar för. Jag har aldrig varit med om att skriva på det sättet, men när det någon gång kan te sig svårt för mig att tolka en socialdemokratisk reservation, skall jag ha i minnet att detta kan vara förklaringen.

DORIS HÅVIK (s) replik:

Herr talman! Det är inte fråga om någon onämnd motion. Den är bara inte citerad. Den är nämnd i reservationen.

Sedan förstär jag att Nils Carlshamre var intresserad av att just ta med denna motion, som var centerpartistisk. Det var smärtsamt att inte centerpartiet och folkpartiet ställde sig bakom reservationen. Jag hoppas

Onsdagen den
16 april 1980

*Karensdagur inom
sjukpenningför-
säkringen, m.m*

verkligen att såväl centerpartiet som folkpartiet skall orka streta mot ytterligare och inte gå med på just denna form av social nedrustning.

Det intressanta är att i reservationen står att man också skall ta upp frågan om dem som i dag har avtalsreglerad sjuklön. Om man skall avskaffa de tre karensdagarna för dem som i dag redan har sådana genom avtal, kommer det nog att bli förenat med ganska stora kostnader, eftersom kommunal- och statsanställda vid ett avtalstillfälle har fått just denna förmån.

Det betyder inte så mycket, säger Nils Carlshamre, om man inte får betalt för de tre första dagarna. Ja, man kan fråga låginkomsttagare och ensamföräldrar om det inte betyder någonting att de inte får betalt för de tre första dagarna. Det är möjligt att man av ekonomiska skäl låter bli att stanna hemma för att vårda en åkomma, som man borde ha stannat hemma och vårdat.

Vi hade erfarenhet av sådant innan vi avskaffade karensdagarna. Inte minst på varven i Göteborg förekom tunga jobb. Där var kallt och blåsigt. Arbetarna stannade inte hemma, men man kunde se hur snabbt de blev nedbrutna och utslitna. Det kunde man inte mäta i pengar. Man kunde inte heller mäta deras lidande. Skall vi gå tillbaka till den tiden? Skall vi inte se det som ett framsteg att vi har givit människor sociala och ekonomiska möjligheter att stanna hemma när de behöver det?

NILS CARLSHAMRE (m) replik:

Herr talman! Det är klart att det betyder någonting, inte bara för låginkomsttagare utan för alla inkomsttagare, om man förlorar sjukersättningen för en, två eller tre dagar, vilket det skulle kunna bli. Visst betyder det någonting, det är inte det som är frågan.

Frågan är om det betyder *så mycket* att vi inte skulle kunna underkasta oss en sådan förändring av sjukpenningförsäkringen, om man därmed kan bringa denna försäkring under kontroll när det gäller kostnadsutvecklingen och också när det gäller att få den respekterad och använd på rätt sätt. Det är självklart att det betyder någonting, men frågan är hur mycket det betyder jämfört med vinsten på den andra sidan.

Sedan vill jag gärna säga vad jag inte hann med förra gången. På den tiden jag undervisade vid journalisthögskolan i Göteborg brukade vi lära våra elever en tumregel rörande rykten: Det enda som är sant om ett rykte är att det går, för det gör det. Men mer vet vi inte.

Här har åberopats flera rykten i dag. Jag vet ingenting om dem. Jag vet att ett antal tjänstemän i departementen är sysselsatta med att göra promemorior. Jag tror man kan utgå ifrån att det är korrekt, och jag tycker att det skulle vara yttersta vanskötsel av regeringsansvaret om man inte f. n. sysslade med att gå igenom budgeten post för post, varenda post, för att se om man någonstans kan göra någonting åt en bit av de 55 miljarder som fattas. Det vore ytterligt ansvarslost att inte göra det.

Men några förslag är inte framlagda, några beslut är inte fattade. Vi kommer att få ta ställning till alla eventuella förslag i den ordning de kommer. Men vi kan inte när det gäller frågan om självriskan i sjukpen-

ningförsäkringens ägna oss åt vare sig höginkomsttagares eventuellt bristande skattebetalning eller kanslitjänstemäns sysslande med arbetspromemorior rörande budgeten.

Nr 122

Onsdagen den
16 april 1980

DORIS HÅVIK (s) replik:

Herr talman! På den tid då Nils Carlshamre undervisade vid journalisthögskolan i Göteborg lärde han tydligen de blivande journalisterna att de inte skulle på något sätt lyssna på rykten. Det kanske är att beklaga att Nils Carlshamres goda intentioner i fråga om undervisningen inte efterlevs så mycket i dag.

Trots det är det väl ändå på det sättet – och det medgav herr Carlshamre sedan själv – att man håller på inom departementen och prövar olika möjligheter att skära ner budgetunderskottet. Men, herr Carlshamre, varför skall de människor som tillhör de svaga grupperna alltid vara de första som är intressanta att utreda, de första som det är angeläget att ta pengar ifrån?

Även om staten behöver spara pengar, så skall man väl vara försiktig med att ge sig på ett försäkringssystem som det har tagit så många år att bygga upp. Också de borgerliga partierna har tidigare visat ett intresse att peka på att reformarbetet inte har gått tillräckligt fort. Men det har gått väldigt fort att nu bestämma sig för att försöka vrida klockan tillbaka. Det försöket kommer vi på alla sätt att strida emot, och jag hoppas att i det motståndet kommer också folkpartiet och centerpartiet att delta.

ERIC REJDNELL (fp):

Herr talman! I socialförsäkringsutskottets betänkande nr 15 har min och Bertil Dahléns motion nr 1979/80:1175 varit föremål för behandling.

Utskottet har, liksom vi motionärer, konstaterat att det på det här området finns en omfattande statistik. Man kan därför lätt följa den utveckling av sjukfrånvaron som förevarit under årens lopp. Men det räcker inte med att vi har statistik, om vi inte gör någonting åt en utveckling som jag förmodar att vi alla tycker är fel. Ta bara den rapport där fil. dr Tor E. Eriksen har analyserat orsakerna till uppgången i sjukalet mellan åren 1973 och 1976! Det är den sjätte rapporten i ordningen i projektet sjuktalsundersökningen, vilket bedrivits inom riksförsäkringsverket. Om vi lägger den här rapporten till handlingarna, är detta gedigna arbete inte mycket värt. Samma sak gäller SAF:s, LO:s, PTK:s och TCO:s medverkan på det här området. Om däremot en utredning fått i uppdrag att sammanställa allt värdefullt material och med ledning därav lagt fram ett förslag till åtgärder, hade vi kanske nått en bit på väg mot den förbättring vi alla hoppas på inom detta område. Nu förutsätter utskottet att sjukpenningkommittén kommer att ta del av bl. a. det här materialet och kommer att behandla frågor som aktualiserats i motionen. Därmed avstyrker utskottet motion 1175.

I det här läget kan vi motionärer bara beklaga att utskottet inte tillstyrkt vårt motionsyrkande. Även vi förutsätter nu att sjukpenningkommittén verkligen tar itu med de här frågorna.

Låt mig ändå, herr talman, med några ord belysa hur illa det är ställt. I Tor

*Karensdagar inom
sjukpenningför-
säkringen, m.m*

E. Eriksens rapport, som jag nyss nämnde, kan vi utläsa att 62 % av männen och 60 % av kvinnorna under 1976 hade en eller flera sjukperioder. Detta innebär att ca 1,5 miljoner män och 1,4 miljoner kvinnor under året hade åtminstone någon frånvarodag för vilken de fick sjukpenning från försäkringskassan. Vi har i motionen pekat på den snabba ökningen av antalet av försäkringskassorna ersatta sjukdagar och kan i den här rapporten avläsa samma uppgifter. Således konstateras att antalet ersatta sjukdagar per försäkrad ökat från 19,8 till 23,2 mellan åren 1973 och 1976. I absoluta tal ökade antalet sjukdagar minst i åldersgruppen 30–39 år, medan den procentuella ökningen av antalet sjukdagar var störst i åldrarna 16–29 år.

Vår motion har väckt ett stort intresse inom vida kretsar. Jag har bl. a. fått del av frånvarostatistik vid ett flertal företag. För att belysa vilka svårigheter det här problemet kan medföra vill jag återge siffrorna från ett av dessa företag. Det gäller ett nytt och modernt företag med god arbetsmiljö. Antalet anställda är 650, och frånvarostatistiken är hämtad från det här årets sex första veckor.

Av de totalt 650 anställda var varje dag under denna tid i genomsnitt 179 personer frånvarande. Av dessa var 93 personer frånvarande på grund av sjukdom, 33 på grund av utbildning och 7 på grund av permission. 16 var frånvarande på grund av tjänstledighet, 4 på grund av sen ankomst och 26 på grund av övriga orsaker.

Dessa siffror talar sitt tydliga språk. I praktiken betyder det här stora svårigheter för företaget att få produktionen att fungera. För de anställda som är i arbete betyder det ökade krav på deras arbetsinsatser. I slutändan medför det stora ekonomiska påfrestningar för företaget och därmed för landet i sin helhet. Vår konkurrensförmåga försvagas.

Vi har i vår motion inte tagit upp frågan om ökat antal karensdagar på grund av att vi inte är övertygade om att det förslaget är lösningen på problemet. Men vi tror att tanken på att införa en sjuklön från arbetsgivaren för de första dagarna kan vara en framkomlig väg. Men detta kräver givetvis ingående förhandlingar och en ändring av nuvarande bestämmelser. Därför hoppas vi att sjukpenningkommittén prövar både detta och andra förslag som har framkommit i motioner och i det nu behandlade betänkandet.

Mot ett, i vad gäller behandlingen av vår motion, enligt utskottet har jag, herr talman, inget yrkande utan avvaktar sjukpenningkommitténs fortsatta arbete.

I detta anförande instämde Bertil Dahlén (fp).

DORIS HÅVIK (s) replik:

Herr talman! Jag skall bara helt kortfattat säga till Eric Rejdnell att utskottet mycket ingående har prövat motion 1175.

När det gäller fil. dr Tor E. Eriksens rapport som avser tiden 1973–1976 och de rapporter som lagts fram av LO, TCO och SAF vill jag säga att Tor E. Eriksen har föredragit sina synpunkter och sin rapport i sjukpenningkommittén, och även LO, TCO och SAF kommer att få möjlighet att presentera

sina synpunkter där. Inom sjukpenningkommittén bedömer vi det som ytterligt angeläget att få analyserat dels varför ökningen i sjukfrånvaron var så kraftig mellan åren 1973 och 1976, dels också anledningen till att den senare har stagnerat och på vissa håll gått tillbaka. Kommittén kommer alltså att mycket nog studera detta.

Eric Rejdnell framförde synpunkten att en sjuklön från arbetsgivaren kanske skulle ha varit en mera intressant lösning. Det var just vad LO i mitten på 1960-talet försökte att få igenom avtalsvägen, men från SAF:s sida sade man då obönhörligt nej. Nu har emellertid kommittén fått i uppdrag att se på också denna fråga.

ERIC REJDNELL (fp) replik:

Herr talman! Det är tillfredsställande att höra att utskottet har behandlat den här frågan mycket ingående, men jag beklagar att man inte har gått vidare utan bara nöjt sig med att redovisa den fina statistik som finns från alla de områden som Doris Håvik och jag har berört här.

Jag har inte yrkat bifall till vår motion, eftersom jag förlitar mig på att utskottets skrivning skall påverka sjukpenningkommittén i dess fortsatta arbete så att man tar upp dessa frågor till en seriös behandling. Jag hoppas nu att kommittén skall kunna redovisa ett bra resultat i det här avseendet.

Andre vice talmannen THORSTEN LARSSON (c):

Herr talman! Jag och några andra centerpartister har väckt en motion om prövning av ett rättvist karensdagssystem inom sjukförsäkringen. Motionen har som man kunnat höra här i kväll väckt uppmärksamhet så till vida att den nämnts i reservationen av Nils Carlshamre m. fl.

Låt mig klart säga att sjukförsäkringen är en nödvändig garant för ekonomiskt stöd till dem som råkar ut för sjukdom. Den ger ekonomisk trygghet, särskilt om sjukdomen är långvarig eller ofta återkommande såsom är fallet exempelvis i fråga om vissa allergier.

Emellertid uttalas en ganska stark kritik mot sjukförsäkringen när det gäller korttidsfrånvaron, en kritik som jag tror vi alla här i kammaren kan instämma i. De två första karensdagarna är nämligen kostsamma. De kostar i dag samhället 1,3 miljarder plus de följdkostnader som kan uppkomma. Jag är övertygad om att alla de som är att hänföra till vad jag skulle vilja kalla normalfallen kan bära förlusten av en eller två dagars försäkringsbortfall. Det är en annan sak om det är fråga om en sjukdom som återkommer ofta eller som varar längre tid. Men det går naturligtvis att lösa även detta, exempelvis genom läkarintyg. Jag anser därför att de som är frånvarande från arbetet av sådana skäl bör ha ersättning från den första dagen de är sjuka. För dem som blir hemma på grund av tillfällig sjukhet är säkerligen inte förlusten av försäkringsinträdet efter två dagar ekonomiskt avgörande.

Jag har i motionen föreslagit att sjukpenningkommittén skall få i uppdrag att utreda frågan om ett rättvist karensdagssystem. Jag är medveten om att det ligger en del i vad t. ex. Doris Håvik sade om att man skall pröva det här på något sätt för att komma till rätta med de existerande problemen. Men det

Onsdagen den
16 april 1980

*Karensdagar inom
sjukpenningför-
säkringen, m.m*

är just den prövningen jag gärna skulle vilja ha, inte minst därför att en del har detta avtalsreglerat. En möjlighet kunde kanske vara att arbetsgivaren fick ta hand om betalningen för den ena dagen. Vissa uppgifter ger vid handen att korttidsfrånvaron minskat vid rätt till flexitid. Andra ting, som miljöförbättrande åtgärder på arbetsplatsen, kan också minska frånvaron, och det har också kommit fram i debatten om de svåra förhållanden som kan åstadkomma korttidsfrånvaron. Vi vill gärna medverka till en förbättring där. Jag tror också att frågan om karensdagar i viss utsträckning kan vara en fråga om solidaritet och hänsyn.

Utskottet besvarade emellertid motionen i en enda mening och säger att ett bifall till kravet om utredning av den här problematiken skulle motverka syftena med 1966 års reform. – Tänk, jag tror precis tvärtom. Jag tror att den skulle ge respekt för och skapa solidaritet kring en sjukförsäkring som vi alla anser är behövlig och värdefull. Därför vill jag avge den röstförklaringen att jag kommer att rösta med reservationen i det läge som vi nu har.

DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! Helt kort vill jag säga att det är långtidsfallen som tar de största pengarna och har gjort det under en följd av år, vilket framgår klart av alla de rapporter som försäkringskassan och riksförsäkringsverket har lagt fram. Det är där vi behöver sätta in ekonomiska insatser – både när det gäller möjligheten att ge människor med deltidspension rätt till ett arbete och när det gäller att satsa på rehabilitering, så att man kan ta vara på människors restarbetsförmåga. På den punkten brister det mycket.

Sedan nämnde Thorsten Larsson att flexitiden hade inneburit att sjukligheten minskat. Med litet längre erfarenhet kommer vi kanske att märka att också rätten att vara hemma längre tid för att vårda sjukt barn kommer att påverka korttidsjukfrånvaron. Vad vet jag. Låt oss hoppas att det kommer att gå i den riktningen.

Jag kan också säga, beträffande fallen med tätt återkommande frånvaro som Thorsten Larsson anser inte skall vidkännas avdrag för karensdagar, att det sedan lång tid tillbaka finns angivet i lagstiftningen att om man insjuknar inom 20 dagar från föregående sjukfrånvaro får man sjukpenning från första dagen. Det kanske är litet jobbigt att sätta gränsen vid sex dagar, och den kan naturligtvis diskuteras, eftersom man har rätt att vara hemma sju dagar utan läkarintyg. Man kan ha väldigt goda intentioner utan att fundera över hur det skall bli administrativt möjligt att genomföra dem.

Andre vice talmannen THORSTEN LARSSON (c):

Herr talman! Jag kan dela en del av de uppfattningar som Doris Hävik har gett uttryck för, men uppgifterna beträffande kostnaderna har jag fått efter direkt fråga till upplysningstjänsten: Vad kostar två karensdagar? Det är deras uppgifter, som de har tagit fram. Min åstundan är egentligen att försöka få en prövning av mitt förslag, och jag vill veta vad den kan resultera i – jag hoppas att den kan resultera i rättvisa. Jag är nämligen rätt övertygad om att Doris Hävik och andra innerst inne är väl medvetna om att uttrycket

att allt inte är bra som det är skulle kunna användas i detta fall.

Sedan skall jag, herr talman, inte orda mer i denna fråga, men jag vill ta upp ytterligare en sak. Det har då och då i kväll kommit fram att man på något sätt skulle vara ute efter det första barnbidraget. Jag vill klart deklarerat att centern inte kommer att medverka till att man rör vid det första barnbidraget. Därmed har jag fått säga det till Doris Håvik och andra som spekulerat i detta.

Nr 122

Onsdagen den
16 april 1980

*Karensdagar inom
sjukpenningförsäkringen, m.m*

DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! Det är glädjande att detta kommit till protokollet alldeles frivilligt.

Men en sak vill jag säga till Thorsten Larsson. När han röstar för reservationen 2 ställer han också upp på motion 1525 som innebär tre karensdagar. Den motionen har Tage Adolfsson, moderaterna, som första namn.

Andre vice talmannen THORSTEN LARSSON (c):

Doris Håvik sade för en stund sedan att reservationen till allra största delen bygger på min motion. Det är klarläggande nog.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1-6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Nils Carlshamre m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Nils Carlshamre begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkande 15 mom. 7 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Nils Carlshamre m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Nils Carlshamre begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 226
Nej - 82
Avstår - 3

Mom. 8

Utskottets hemställan bifölls.

Onsdagen den
16 april 1980

*Viss översyn av
semesterlagen*

Föredrogs socialutskottets betänkande 1979/80:33 med anledning av en motion om viss översyn av semesterlagen.

JOHN JOHNSON (s):

Herr talman! I här föreliggande betänkande, 1979/80:33 från socialutskottet, behandlas frågor om översyn av semesterlagen. I betänkandet behandlas bl. a. regeln om rätt att spara semester, som genom beslut av arbetsdomstolen fått en tillämpning som ej avsetts då lagen antogs av riksdagen.

Utskottet understryker i betänkandet: "Det är angeläget att sparandereglerna i nya semesterlagen kan utnyttjas på ett sätt som var avsett då lagen antogs. Utskottet förutsätter därför att utredningsarbetet bedrivs med stor skyndsamhet så att frågan om möjligheterna att spara semester kan bringas till en snar lösning."

Detta är ett uttalande som ett enigt utskott står bakom och som jag förutsätter att riksdagen ställer sig bakom. Sedan betänkandet slutjusterades har det emellertid blivit känt att regeringen genom direktiv ingripit i kommittéarbetet, vilket kräver en förklaring från regeringspartiernas talesman i utskottet.

I direktiven står bl. a.:

"Utgångspunkten skall vara att alla förslag som kommittéerna lägger fram skall kunna genomföras inom ramen för oförändrade resurser inom de områden som förslagen avser. Det innebär att om kostnadskrävande förslag läggs fram måste samtidigt visas hur förslagen kan finansieras genom besparingar i form av rationaliseringar och omprövning av pågående verksamhet inom utredningsområdet. Kostnadsberäkningar skall vara väl genomarbetade och ta hänsyn till alla kostnader som kan uppstå, oavsett om de drabbar staten, kommunerna eller enskilda."

Man frågar sig vad som är innebörden i ordet "enskilda".

Med hänvisning till detta citat vill jag att utskottets talesman förklarar vad innebörden är i direktiven då det gäller 1978 års semesterkommittés arbete, och då bl. a. de som berörs i detta betänkande. Är det på det sättet att semesterfrågorna ej är berörda i de nya direktiven, då semesterlön avräknas ur löneutrymmet vid förhandlingar? Eller berör de nya direktiven dessa frågor? Om så är fallet kan jag konstatera att regeringen blandat sig i förhandlingarna och förhandlingsutrymmet till fördel för arbetsgivarna.

Fru talman! Det är angeläget att vi får en klar redovisning av vad som innefattas i direktiven och vad som menas med "enskilda".

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Ondsdagen den
16 april 1980

*Viss översyn av
semesterlagen*

GABRIEL ROMANUS (fp):

Fru talman! I det betänkande från socialutskottet som vi nu diskuterar – och som är enhälligt – skriver utskottet att det är angeläget att sparandereglerna i den nya semesterlagen kan utnyttjas på det sätt som avsågs då lagen antogs. Utskottet förutsätter därför att utredningsarbetet bedrivs med stor skyndsamhet, så att frågan om möjligheten att spara semester kan bringas till en snar lösning. Detta gör vi mot bakgrund av den dom som refereras i motionen och i utskottsbetänkandet.

Som John Johnsson sade, har regeringen utfärdat nya direktiv som gäller alla utredningar. Direktiven går i stort sett ut på att utredningarnas förslag skall ha till utgångspunkt att de kan genomföras inom ramen för oförändrade resurser inom de områden förslagen avser. När man lägger fram kostnadskrävande förslag skall man därför visa hur de kan finansieras: genom besparingar, rationaliseringar, omprövningar av pågående verksamhet inom utredningsområdet osv. Det sägs också att kostnadsberäkningarna skall vara väl genomarbetade. Man skall ta hänsyn till alla kostnader oavsett vem som drabbas.

Här diskuterar vi ju eventuella förbättringar av semesterreglerna. Det är givet att dessa förbättringar innebär kostnader för arbetsgivaren. Naturligtvis tas det, som John Johnsson sade, ur löneutrymmet, och därför kan man också säga att de innebär kostnader för löntagaren. Visserligen finns det en lagstiftning, men det är ju tradition att det är parterna som i första hand avgör hur det tillgängliga löneutrymmet skall disponeras – om man vill ha mer ledighet eller inte. Läger utredningen fram förslag om en förbättring av reglerna, innebär det att ett visst löneutrymme tas i anspråk. Därmed åsamkas också näringslivet kostnader.

Det är alltså klart att resonemanget i de nya direktiven är tillämpligt. Därför är det viktigt att utredningen, om man löser den här frågan på ett sätt som innebär en ökning av kostnaderna, redovisar dessa kostnader. Det förutsätter jag att den kommer att göra.

Vidare framgår det av direktiven, att om kommittéer av särskilda skäl anser att man bör lägga fram förslag om en ökning av kostnaderna, kan man vända sig till regeringen och åberopa de särskilda skälen. Det framgår av utskottsbetänkandet att sparandereglerna i semesterlagen inte kan utnyttjas av de berörda löntagarna på avsett sätt, och då kan man med fog hävda att det är fråga om särskilda skäl. Såvitt jag förstår är utredningen oförhindrad att på det sätt som utskottet har sagt lägga fram förslag till lösningar av denna fråga. Därmed är det inte sagt att det förslag som utredningen kommer fram till får stöd av remissinstanserna och framförs till riksdagen av regeringen. Det är en senare fråga. Men enligt min mening utgör de nya direktiven inget hinder för utredningen att arbeta på det sätt som socialutskottet har angivit, och jag har ingen anledning att anta att de som utfärdat direktiven gör någon annan bedömning.

Onsdagen den
16 april 1980

*Vissa lagstiftnings-
frågor m. m. på
arbetsmiljöområ-
det*

JOHN JOHANSSON (s):

Fru talman! Jag tackar Gabriel Romanus för de klarläggande uppgifterna. Det är bra att vi har fått de här delarna beträffande semesterlagen klarlagda. Givetvis skall man redovisa kostnaderna. Ingen har ifrågasatt den saken. Men sedan ankommer det på arbetsmarknadens parter att göra en bedömning. Utredningen är alltså oförhindrad att arbeta vidare under åberopande av särskilda skäl.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6 Vissa lagstiftningsfrågor m. m. på arbetsmiljöområdet

Föredrogs socialutskottets betänkande 1979/80:34 med anledning av motioner om vissa lagstiftningsfrågor m. m. på arbetsmiljöområdet.

I detta betänkande behandlades motionerna
1979/80:489 av Sivert Andersson (s),

1979/80:499 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen med bifall till motionen beslutade anta av motionärerna framlagt förslag till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160) att gälla fr. o. m. den 1 januari 1980. innebärande att arbetstagare vars arbete stoppats av skyddsombud skulle få full lön under uppehållet,

1979/80:640 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag till ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160) innehållande förbud mot användande av diesel- och andra förbränningsmotor drivna arbetsmaskiner i fartygslastrum, slutna lokaler och gruvor samt vid andra underjordsarbeten.

1979/80:845 av Göran Karlsson m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (yrkandena 2, 3, 4 och 5) hemställts att riksdagen skulle

2. som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en särskild utredning rörande tillämpningen m. m. av arbetsmiljölagens ansvarsregler,

3. besluta att ansvaret för tillsyn över arbetsmiljöförhållandena vid vissa mindre arbetsplatser överfördes från kommunerna till yrkesinspektionen,

4. hos regeringen begära förslag om formerna för överförande av den kommunala tillsynen till yrkesinspektionen.

5. som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om riktlinjer för det fortsatta arbetet med reformering av yrkesinspektionens distriktsindelning m. m.

Utskottet hemställde

1. beträffande regionala skyddsombud att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:489.
2. beträffande lön under tid då arbete var stoppat av skyddsombud att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:499.
3. beträffande förbud mot dieseldrift i vissa arbetslokaler att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:640.
4. beträffande utredning rörande tillämpning av arbetsmiljölagens ansvarsregler m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:845 yrkandet 2.
5. beträffande den kommunala tillsynen att riksdagen med anledning av motionen 1979/80:845 yrkandena 3 och 4 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört.
6. beträffande yrkesinspektionens distriktsindelning att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:845 yrkandet 5.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Fru talman! I detta betänkande från socialutskottet behandlas två vpk-motioner – nr 499 om att lön skall utgå när skyddsombud har stoppat ett arbete och nr 640 om att regeringen skall lägga fram förslag till förbud mot användande av dieseldrivna arbetsmaskiner under jord och i slutna lokaler.

Det viktigaste skyddsarbetet utförs av de arbetande och deras skyddsombud. Uppgifterna är stora. Vi vet att 200 arbetare dör varje år i direkta olyckor, tusentals skadas allvarligt, tiotusentals dör en för tidig död till följd av yrkessjukdomar. Och det kanske största arbetsmiljöproblemet – den högt uppdrivna arbetstakten och den omfattande utslagningen – skall inte förglömmas.

Riskerna i arbetslivet är alltså omfattande. Gifter, stress, buller, cancerframkallande ämnen, lösningsmedel m. m. har man att brottas med. Det är på arbetsplatserna som man ytterst ser om något kemiskt ämne eller någon produktionsmetod är en fara för hälsan. Det är på arbetsplatsen som man utifrån senaste tillgängliga vetenskapliga rön och undersökningar eller utifrån praktisk erfarenhet bekämpar produkter och produktionsmetoder som är farliga.

Svårigheter att få påtalade risker åtgärdade är vanliga. Därför är skyddsombudens rätt att stoppa farliga arbeten mycket viktig.

Arbetsdomstolen har i ett par uppmärksamade mål haft att ta ställning till om arbetare, vilkas arbeten har avbrutits av skyddsombud, har rätt till lön under tiden som arbetet är stoppat.

Arbetsdomstolen har menat att arbetare har rätt till lön under tid då skyddsombud har stoppat arbetet, under förutsättning att skyddsombudet haft fog för sin åtgärd.

Genom arbetsdomstolens tolkning har man anledning att befara att skyddsombuds faktiska möjligheter att stoppa farligt arbete kraftigt inskränks. Om inte de arbetande har ovillkorligt rätt till lön under den tid ett

Onsdagen den
16 april 1980

*Vissa lagstiftnings-
frågor m. m. på
arbetsmiljöområdet*

arbete är stoppat av skyddsombud, så kan skyddsombudet i sin bedömning av arbetsmiljörisker tvingas göra ekonomiska bedömningar som inte direkt har med arbetsmiljön att göra.

Arbetsdomstolens tolkning innebär därmed en kraftig inskränkning i de fackliga organisationernas verksamhet. Det kommer sannolikt att resultera i svårigheter när det gäller rekryteringen av skyddsombud och även i fråga om arbetsmiljöarbetets status.

Vänsterpartiet kommunisterna föreslår därför att arbetsmiljölagen ändras så att arbetare som till följd av skyddsombuds åtgärd avbrutits i sitt arbete erhåller full lön – detta då utan förbehåll eller villkor.

Socialutskottet föreslår nu riksdagen att avslå vpk-motionen 499. Två motiveringar framförs: dels framhåller man att anställningsskyddskommitténs arbete omfattar denna fråga och att kommittén skall framlägga förslag, troligtvis 1981, dels hänvisar man till arbetsdomstolens utslag.

Detta innebär ju att socialutskottet anser att ingenting bör göras efter arbetsdomstolens utslag. Det är tydligen bra som det är, enligt socialutskottets mening. Att skyddsombudens arbete försvåras, att det skapas motsättningar och att företagsledningarna får möjligheter till ekonomiskt hot och till utpressning bekymrar inte socialutskottet.

Detta kan naturligtvis vara en ståndpunkt som väl rimmar med den högerpolitik som regeringen bedriver i dag. Men att socialdemokraterna i utskottet svalt arbetsdomstolens utslag anser jag vara mycket beklagligt.

Hoppet att anställningsskyddskommittén skall lösa denna fråga finns knappast, om inte socialutskottet och riksdagen gör någon form av viljeytring. Detta har nu inte socialutskottet föreslagit. Jag yrkar bifall till det särskilda yrkande som nu delas i kammaren och som till skillnad från motionen innebär att ikraftträdandet skall ske den 1 juli 1980. Yrkandet har följande lydelse:

att riksdagen med anledning av motion 1979/80:499 beslutar anta följande

Förslag till

Lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160)

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 7 § arbetsmiljölagen skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

7 §

Innebär visst – – – – – från ersättningsskyldighet.

Arbetstagare, som till följd av åtgärd som avses i denna paragraf, avbrutits i sitt arbete skall ej vidkännas lönebortfall utan han skall ersät-

tas på samma sätt som om han faktiskt utfört arbetet.

Onsdagen den
16 april 1980

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1980.

Fru talman! Frågan om förbud mot dieseldrivna arbetsmaskiner under jord och i slutna utrymmen togs första gången upp i en interpellation 1972. Alltsedan dess har i stort sett samma motivering använts för avslag på vpk-kraven: forskning och utvecklingsarbete pågår som kan leda till att dessa maskiner ersätts, och ett förbud skulle omintetgöra produktionen har man sagt. Vi anser inte att detta är hållbara skäl för avslag på vår hemställan till regeringen om att den skall framlägga ett förslag till förbud.

Vi anser att det finns anledning att upprepa kravet även i år, och det har vi gjort i motionen 640. Vi anser det styrkt att dieselavgaserna är farliga. Även socialutskottet har under årens lopp insett den faran. I dess betänkande 1979/80:5 sägs: "Utskottet anser att det är angeläget att åtgärder vidtas för att eliminera de hälsorisker och olägenheter som är förenade med användningen av dieseldrivna fordon." Av detta har inte socialutskottet dragit några konsekvenser utan ansett att det bör vara som tidigare. Utskottet hänvisar till att forsknings- och utvecklingsarbete pågår och slutar med att säga att man inte vill vidta några åtgärder. Det är en märklig inställning, om man har insett faran.

Frågan är hur länge socialutskottet kan hävda denna orimliga inställning. Det är snart tioårsjubileum för dess begäran om avslag på dessa krav. Någon gång måste väl även socialutskottet kunna komma till insikt om att dieseldrift måste förbjudas vid arbete under jord och i slutna utrymmen.

Vi inom vpk inser naturligtvis att det under en övergångsperiod kan förekomma störningar i produktionen. Detta får emellertid inte hindra att man tar ställning för att snabbt genomföra ett förbud. Människors liv och hälsa måste sättas före ekonomiska överväganden och tillfälliga och snabbt övergående produktionsstörningar.

Fru talman! Jag yrkar bifall till vpk-motionen 640 och till det särskilda yrkande som har utdelats på bänkarna.

GABRIEL ROMANUS (fp):

Fru talman! Som Lars-Ove Hagberg påpekar har de yrkanden från vpk som vi nu diskuterar redan tidigare behandlats åtskilliga gånger i riksdagen, senast den 7 november i höstas. Därför, och med hänsyn till att det är så sent på dagen, vill jag i stort sett hänvisa till vad som sades vid det tillfället och vad som nu framhålls i utskottets betänkande.

När det gäller rätten till lön under den tid ett arbete har stoppats på grund av ingripande av skyddsombud vill jag understryka vad utskottet säger, nämligen att man har rätt till lön under uppehållet i arbetet, om det har funnits fog för åtgärden att stoppa arbetet. Enligt de domar som åberopas i

Vissa lagstiftningsfrågor m. m. på arbetsmiljöområdet

Onsdagen den
16 april 1980

*Vissa lagstiftnings-
frågor m. m. på
arbetsmiljöområ-
det*

utskottets betänkande har arbetsdomstolen sagt att man inte bör ställa ett längre gående krav på skyddsombudet "än att hans ståndpunktstagande sker efter en bedömning av omständigheterna som framstår som försvarlig. Avbryts arbetet på grundval av en sådan bedömning, har åtgärden skett med fog även om det i efterhand skulle visa sig att lagens förutsättningar inte var uppfyllda."

Detta är betydelsefullt. Det är alltså inte så att skyddsombudet först måste vara säker på att lagens förutsättningar är *uppfyllda* för att kunna stoppa arbetet, utan det räcker med att åtgärden är *försvarlig*. Men det är väl också rimligt att man, innan man ändrar lagtexten i detta avseende, avvaktar vad den pågående utredningen, anställningsskyddskommittén, kommer fram till. Den kommer med sitt betänkande om ungefär ett år. Att vi vill vänta på det resultatet betyder emellertid inte att vi anser att det är bra som det är, utan att vi först vill se vad utredningen säger innan vi tar ställning till om någon ytterligare lagändring krävs. Men jag hyser inget tvivel om att utredningen kan ta upp saken, utan mer långtgående viljeytringar från riksdagen – och Lars-Ove Hagberg begär ju f. ö. inte någon viljeytring, utan en omedelbar lagändring.

Också det andra yrkandet, om förbud mot dieseldrift i slutna utrymmen, behandlades i höstas. Utskottet konstaterade då att forsknings- och utvecklingsarbete pågår för att ytterligare förbättra säkerheten och få bort de hälsorisker och olägenheter som är förenade med användningen av dieseldrivna fordon. Redan nu finns det självfallet regler om ventilation och liknande ting, för att så långt det är möjligt begränsa dessa risker.

Utskottet ansåg i höstas inte att det fanns fog för att omedelbart besluta om ett förbud, utan avstyrkte motionen med hänvisning till det pågående skyddsarbetet. Detta förslag godkändes av riksdagen i höstas. Utskottet har inte funnit att det nu finns anledning att fatta något annat beslut utan avstyrker motionen även denna gång.

Jag ber med detta, fru talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Fru talman! Om man har insikt om att risker finns, bör man väl dra vissa slutsatser av detta och inte hänvisa till vad man i höstas ansåg. Då kan man dra ut på beslutsprocessen i det oändliga. Har man en gång, som skedde år 1979, konstaterat att det finns risker med dieslavgaser, måste man väl någon gång också komma fram till den slutsatsen att de skall bekämpas på ett effektivt sätt.

Nu är det bekant att det under jord och i slutna utrymmen bara finns ett effektivt sätt att göra detta, nämligen att ta bort dieseldriften. Då borde man väl ändå, om det fanns någon ruter i socialutskottet, från dess sida hävda hälsosynpunkterna – det är egentligen detta utskotts främsta uppgift – genom att beställa någon form av åtgärd eller viljeytring från regeringen. Men tydligen är man helt utan denna vilja, och det beklagar jag. Positionerna har tydligen inte flyttats fram det minsta sedan i höstas.

I vad gäller frågan om lön vid avbrytande av arbete har det tyvärr, Gabriel Romanus, skett en försvagning. Jag hade nästan förväntat mig någon form av skrivning från utskottet, innebärande att skyddskommittén åtminstone skulle få i uppdrag att ta upp denna fråga till ordentligt övervägande. Men tyvärr finns det ingen sådan skrivning i socialutskottets betänkande, och vi kan väl då inte förvänta oss någon sådan från utredningen och inte heller något motsvarande förslag från regeringens sida. Det är beklagligt.

Om man nu har en insikt – som Gabriel Romanus anförande något besjälades av – om att det inte är bra som det är, skulle väl det minsta man borde göra i riksdagen – när man dessutom fått ett uttolkande utslag från arbetsdomstolen i fråga om denna lag – vara att peka på det som är felaktigt och försöka få det tillrättalagt.

Konsekvensen av nuvarande ordning när ett skyddsombud skall avbryta ett arbete blir, som den som någon gång praktiskt varit med om hur det går till vet, i själva verket en ekonomisk utpressning, där företagsledning och andra intressenter kommer att ifrågasätta om avbrottet skett med fog eller inte. I det senare fallet kommer inte lön att utgå. Därmed skapar ni en spricka i arbetsmiljöarbetet vilken kan vara till mycket stor skada. Att inte socialutskottet har uppmärksammat den stora fara för arbetsmiljöarbetets fortsatta bedrivande i en hög utsträckning, något som skyddsombuden borde vara en garanti för, tycker jag är mycket allvarligt. Kanske beklagar jag framför allt att socialdemokraterna inte tagit fasta på denna fråga, som är föremål för debatt ute i fackföreningsrörelsen.

GABRIEL ROMANUS (fp):

Fru talman! När det gäller riskerna med dieseldrift i slutna utrymmen pågår det, som jag nämnde, ett intensivt arbete för att ytterligare förbättra säkerheten och komma till rätta med de problem som finns. Vi har en ansvarig myndighet, arbetarskyddsstyrelsen, med sakkunskap på detta område. De regler som gäller är utfärdade av arbetarskyddsstyrelsen.

Det kan inte göras gällande att man har bortsett från att det finns risker, men de regler som gäller är utfärdade av den myndighet som har sakkunskap på området, och man arbetar på att ytterligare förbättra dessa regler. Man har inte funnit skäl att ingripa med ett totalförbud.

I allt arbetsmiljöarbete är det viktigaste och det grundläggande att ta hänsyn till arbetarnas hälsa. Men man får inte göra sådana ingrepp att verksamheten totalt måste avbrytas, om inte riskerna är så stora att verksamheten över huvud taget inte kan tolereras, och så har man inte bedömt det i detta fall.

Arbetsdomstolens utslag innebar alltså att lön skall utgå under den tid då arbetet med fog har varit stoppat. Utskottet har ett sådant förtroende för skyddsombuden, att vi menar att de kan bedöma om det finns fog för att avbryta arbetet. Vi bör därför avvakta utredningens arbete. Skulle det visa sig att den nuvarande lagstiftningen medför omfattande problem, utgår jag från att utredningen lägger fram förslag om förändringar.

Vissa lagstiftningsfrågor m. m. på arbetsmiljöområdet

Onsdagen den
16 april 1980

*Vissa lagstiftnings-
frågor m. m. på
arbetsmiljöområ-
det*

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Fru talman! Jag tror inte att det finns något speciellt förbud för anställningsskyddskommittén att lägga fram förslag, men frågan är vilken grund den har för att göra det. Arbetsdomstolens tolkning har inträffat efter det att utredningen tillsatts. Regeringen ger ofta tilläggsdirektiv till utredningar, och det hade inte skadat om socialutskottet hade bemödat sig om att avge någon viljeyttring, att göra ett uttalande om att detta problem måste lösas. I det här fallet har Gabriel Romanus dåligt på fötterna vad gäller att hävda skyddsombudens ställning.

Jag litar också på skyddsombuden, men jag litar inte på företagsledningarna som bedriver sin verksamhet för att få högsta möjliga vinst. Vi vet av erfarenhet att de kommer att utnyttja varje möjlighet i lagstiftningen för att bromsa kostnaderna för arbetsmiljöverksamhet. De är det faktiska hotet mot skyddsombudens verksamhet.

Socialutskottet är medvetet om problemet med användandet av dieseldrivna fordon i slutna utrymmen. Det är bra. Men utskottet drar inte konsekvenserna därav. Vilka säkerhetsanordningar vi än föreskriver kan vi aldrig komma ifrån problemet, om vi inte helt förbjuder användningen. Socialutskottets stora slagnummer i höstas var att ett omedelbart förbud skulle ge väldiga konsekvenser för produktionen. Då frågar man sig: Hur länge skall ett sådant skäl lägga hinder i vägen för förbud mot användning av diesel i dessa utrymmen? Är det 10, 20 eller 30 år? När skall vi tvinga fram forskning och utveckling på detta område? Vill man driva på den forskningen, hemställer man hos regeringen om ett förslag. Gabriel Romanus borde väl ha det förtroendet för en regering som han annars så beredvilligt stöttar att han tror den om att kunna lägga fram ett förslag som är förenat med sådana villkor att en övergång till andra bränslen kan ske snabbt.

GABRIEL ROMANUS (fp):

Fru talman! Lars-Ove Hagberg säger att det inte går att lösa problemet med dieseldrift i slutna utrymmen på annat sätt än med ett totalt förbud. Jag kan bara konstatera att den ansvariga sakkunniga myndigheten har en annan bedömning, eftersom den arbetar med att förbättra säkerheten utan att föreslå ett totalt förbud.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Fru talman! Den myndigheten arbetar med att försöka få så bra miljö som möjligt med de dieseldrivna fordonen, eftersom vi i dag inte har något förbud. Men vi har möjlighet att förbjuda användningen av diesel. De fackliga organisationerna anser att de dieseldrivna fordonen i slutna utrymmen under jord innebär en stor fara.

Ytterligare en sak i socialutskottets betänkande ställer jag mig tveksam till. Det är dess glidning när man säger att man skall forska i om diesellavgaserna är farliga eller inte. Utskottet försöker krypa bakom det förhållandet att ett utredningsarbete pågår. Om man är tveksam i den frågan borde man vända

på den och säga sig att om man kan misstänka att någonting är farligt bör det avbrytas. Men den inställningen har inte socialutskottet. I stället resonerar man som så att denna fara kan få drabba arbetare, för i annat fall kan produktionen störas. Detta är verkligen en beklämmande inställning till arbetsmiljöarbetet, och den måste hos dem som drabbas undergräva förtroendet för riksdagen och lagstiftarna.

Nr 122

Onsdagen den
16 april 1980

Vissa lagstiftningsfrågor m. m. på arbetsmiljöområdet

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av Lars-Ove Hagberg under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars-Ove Hagberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition.

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkande 34 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit det av Lars-Ove Hagberg under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars-Ove Hagberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 292
Nej – 17

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 640 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars-Ove Hagberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkande 34 mom. 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 640 av Lars Werner m. fl.

Onsdagen den
16 april 1980

*Vissa anslag inom
industridepartementets verksamhetsområde*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars-Ove Hagberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 291

Nej - 17

Mom. 4-6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 7 Föredrogs

Kulturutskottets betänkanden

1979/80:25 med anledning av proposition 1979/80:100 såvitt gäller anslag till kyrkliga ändamål jämte motion

1979/80:27 med anledning av proposition 1979/80:100 såvitt gäller den för televerket avsedda medelsanvisningen till radio och television jämte motioner

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 8 Vissa anslag inom industridepartementets verksamhetsområde

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1979/80:36 med anledning av propositionen 1979/80:100 i vad avser vissa anslag inom industridepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

FÖRSTE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkt 16 (Statens elektriska inspektion)

Regeringen hade i proposition 1979/80:100 bil. 17 (industridepartementet) under punkten E 2 (s. 176-178) föreslagit riksdagen att till Statens elektriska inspektion för budgetåret 1980/81 anvisa ett förslagsanslag av 5 817 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motion 1979/80:952 av Tommy Franzén m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen beslutade om ett förslagsanslag till statens elektriska inspektion med 6 776 000 kr. för budgetåret 1980/81 i enlighet med statens industriverks förslag.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1979/80:952 till Statens elektriska inspektion för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 5 817 000 kr.

Reservation hade avgivits

1. av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Nils Erik Wååg, Lilly Hansson, Rune Jonsson och Birgitta Johansson (alla s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och motionen 1979/80:952 till Statens elektriska inspektion för budgetåret 1980/81 anvisade ett förslagsanslag av 6 317 000 kr.

Punkt 26 (Förenade fabriksverken; Byggnader och utrustning)

Regeringen hade under punkten G 3 (s. 321–326) föreslagit riksdagen att till Förenade fabriksverken: Byggnader och utrustning för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 65 700 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motion 1979/80:251 av Paul Jansson m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen gav regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande det långsiktiga trygandet av sysselsättningen vid Vanäsverken i Karlsborg.

Utskottet hemställde

1. beträffande anslag till förenade fabriksverken att riksdagen med bifall till regeringens förslag till Förenade fabriksverken: Byggnader och utrustning för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 65 700 000 kr.,

2. beträffande strukturplan för Vanäsverken att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:251.

Reservation hade avgivits

2. av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Nils Erik Wååg, Lilly Hansson, Lennart Pettersson och Birgitta Johansson (alla s) som ansett att utskottet bort hemställa

1. (=utskottet)

2. beträffande strukturplan för Vanäsverken att riksdagen med bifall till motionen 1979/80:251 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförts.

NILS ERIK WÅÅG (s):

Fru talman! Det ansträngda statsfinansiella läget får naturligtvis inte medföra idiotstopp. Just inom industriverkets arbetsområde har en återhållsamhet med anslag förekommit som inte precis är förenlig med förnuftiga avvägningar. Penningbrist har t. ex. hotat bidragen till energibesparande åtgärder inom näringslivet. Därigenom har ansökningar från mindre och

medelstora företag, tillkomna under bestämda förespeglings till de sökande, blivit liggande.

Näringsutskottet har emellertid i ett tidigare, enhälligt betänkande visat på det orimliga i förhållandet. Besparingsåtgärderna kostar endast omkring 1 kr. per sparad liter olja.

Punkten 18 i utskottets betänkande innebär att landsbygdens elektrifiering nu på grund av brist på pengar inte fullföljs i den ordning som kommunerna tidigare har förespeglats. Med den anslagsbrist som jag visat på är det emellertid inte möjligt att finansiera ytterligare landsbygdeelektrifiering på det sätt som motionärerna föreslagit, alltså genom att disponera medel från anslaget till energibesparande åtgärder inom näringslivet. Trots att vi inser det angelägna i detta har näringsutskottets socialdemokratiska ledamöter inte kunnat reservera sig på den här punkten.

Men under punkten 16 har vi en reservation, som jag skall beröra. Reservationen under punkten 26 återkommer Birgitta Johansson till.

Efter påpekanden i tidigare motioner av Tommy Franzén och vår förre riksdagskollega Gusti Gustavsson har industriverket aktualiserat ett gammalt krav från elektriska inspektionen om personalförstärkning. I näringsutskottets betänkande 1978/79:28 uttalas att det är väsentligt att inspektionen förfogar över tillräckliga resurser för att kunna fullfölja sina uppgifter på elsäkerhetsområdet.

Riksdagen gjorde i fjol ett uttalande i enlighet med utskottets förslag om att regeringen borde kunna medge sådana överskridanden av anslaget som motiveras av nödvändiga inspektionsresor. Utskottet konstaterade att det ankom på verket att i samband med den årliga anslagsframställningen bedöma inspektionens personalbehov på längre sikt. Nu föreligger ett underlagsmaterial för bedömning av personalbehovet. Mot den bakgrunden föreslår reservanterna att riksdagen anslår medel så att ytterligare tre tjänster som handläggare vid inspektionen kan inrättas. Vidare bör ytterligare medel anvisas för inspektionsresor och anslaget därför räknas upp.

Man skall i ett trängt budgetläge naturligtvis jaga möjligheter till besparingar. Men att spara genom att avstå från inspektioner kan verkligen inte vara förnuftigt, i all synnerhet inte när behovet därav är så stort, något som eftersläpningen i ärenden för elektriska inspektionen bär vittne om. Därför har socialdemokraterna i näringsutskottet reserverat sig med anledning av motionen 952.

Fru talman! Jag yrkar bifall reservationen.

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Fru talman! Statens elektriska inspektion är ju den myndighet som skall utöva kontroll och tillsyn över alla i landet förekommande starkströmsanläggningar. Denna kontroll blir, som kanske alla förstår, omfattande om man skall kunna upprätthålla den tillsyn som föreskrivs.

År 1965 förbrukade vi drygt 50 TWh elektrisk energi i landet. År 1979, dvs. 14 år senare, uppgick konsumtionen till ungefär 85 TWh. Det blir en ökning i elektrisk konsumtion på ca 60 %. Men samtidigt har den elektriska

inspektionen genom åren haft i stort sett samma antal tjänster. För den som har någorlunda insikt i elektriskt installationsarbete och insikt i vad denna inspektion innebär borde det stå klart att detta stillastående beträffande personalresurser mer eller mindre utgör en katastrof vad gäller tillsynen och kontrollen över de elektriska starkströmsanläggningarna.

Utskottet vill alltså inte utöka antalet handläggande tjänster för elinspektionerna. Ändå kommer elkonsumtionen år 1990, enligt företrädarna för de vinnande ja-alternativen vid kärnkraftsomröstningen, att uppgå till mellan 125 och 130 TWh. Det betyder en tredubbling jämfört med konsumtionen år 1965.

Regeringen och utskottet har inte gjort någon som helst bedömning av elinspektionens nödvändiga utbyggnad på längre sikt. Tvärtom talar både regeringen och utskottet om oförändrade personella resurser. De f. n. 22 handläggande tjänstemännen i detta land, uppdelade på fem distrikt, skall klara alla stora anläggningar.

Vilka anläggningar rör det sig då om? Ja, det gäller främst industriella anläggningar där elkonsumtionen utgör ungefärligen hälften av den totala kraftkonsumtionen, men det gäller också s. k. tillfälliga anläggningar, alltså anläggningar som uppförs när man bygger industrier eller bostäder.

De industriella anläggningarna och framför allt de tillfälliga anläggningarna förslits i väldigt hög grad under användandet. För de tillfälliga anläggningarna är förslitningsgraden så hög att man borde ha en kontinuerlig kontroll och översyn av desamma. På byggarbetsplatserna förekommer tyvärr alltför ofta att icke behörig personal ger sig i kast med att arbeta med starkströmsanläggningarna, alltså mot gällande föreskrifter. Detta gör att riskerna för dem som arbetar på dessa byggarbetsplatser ökar väsentligt. Följden kan bli att de arbetande riskerar att få elström genom kroppen. Det finns många exempel bland elektrikerna på just sådana här saker. Det har också förekommit flera dödsfall under årens lopp på grund av att sådana här anläggningar är felaktigt monterade och har fortsatt att vara det, eftersom tillräcklig kontroll och tillsyn inte har skett.

Det fältarbete som statens elektriska inspektion skall utföra på sådana anläggningar blir av personella och ekonomiska skäl tyvärr väldigt ringa. Man har inte möjlighet att efterleva gällande föreskrifter. Efterlevnaden är långt ifrån tillfredsställande.

Arbetsmiljölagens ikraftträdande innebar ytterligare en arbetsbörda för statens elektriska inspektion. Men inte heller då ville regeringen medge någon utökning. I stället har man på olika sätt försökt utreda och rationalisera inspektionens arbete utan att för den skull ha kommit någon vart.

När det gäller tillbud och olycksfall på det elektriska området är det inte yrkesinspektionen som sköter undersökningen, utan yrkesinspektionen kallar på elinspektionen, som är den specialinspektion som handlägger dessa frågor. Kunnandet finns inte hos yrkesinspektionen men väl hos den elektriska inspektionen.

Denna fråga har behandlats tidigare under två riksmöten. Vid båda dessa

Onsdagen den
16 april 1980

*Vissa anslag inom
industridepartementets verksamhetsområde*

tillfällen hade regeringen och utskottet den uppfattningen att någon ökning av antalet tjänster eller av resurserna i övrigt inte kunde komma i fråga. Ja, en liten förändring skedde förra året, då man var villig att medge ett överskridande av reseanslaget.

Men i år har statens industriverk krävt att det inrättas tre nya handläggartjänster. Verket har också krävt ökade reseanslag. Sammantaget innebär kraven en ökning utöver regeringens budgetförslag med 955 000 kr.

Utskottsmajoriteten har inte funnit anledning att tillstyrka dessa krav. Det är egentligen väldigt underligt med tanke på vad utskottet sade i sitt betänkande förra året: "Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är väsentligt att statens elektriska inspektion förfogar över tillräckliga resurser för att kunna fullgöra sina uppgifter på elsäkerhetsområdet."

I år ansluter sig utskottet till att börja med till motionärernas syn på betydelsen av att inspektionen har möjligheter att fullgöra sina viktiga tillsynsuppgifter. Men när man kommer till beslutet, när man kommer till frågan om att plocka fram resurserna, då gör man en helomvändning som inte alls står i överensstämmelse med vad man har uttalat. Nej, då säger utskottet helt plötsligt att några nya tjänster kommer inte i fråga och reseanslaget är vi inte med på att höja!

Det förefaller som om utskottets ena hand inte vet vad den andra gör. Men framför allt förefaller det som om utskottsmajoriteten inte vet vad den pratar om.

Vänsterpartiet kommunisterna stöder i motionen helt och fullt statens industriverks anslagsframställning. Vi anser den visserligen vara i blygsammaste laget med hänsyn till de uppgifter som åvilar inspektionen, men vi tycker att det är bra att det har börjat röra på sig i de här frågorna. Det är nödvändigt, framför allt med tanke på hur framtiden kommer att se ut inom elinspektionens verksamhetsområde.

Tyvärr, får jag väl säga, har den reservation som socialdemokraterna avgivit med anledning av vpk-motionen inte följt industriverkets anslagsäskande fullt ut, såsom vi har gjort i motionen. Men vi tycker naturligtvis att det är bra att socialdemokraterna börjar inse att det finns skäl att ansluta sig till vpk-motioner och också att avge reservationer med anledning av sådana. I det här läget tänker jag därför inte yrka bifall till motionen, utan jag vill yrka bifall till reservation 1, som har tillkommit med anledning av vpk:s motion.

NILS ERIK WÅÅG (s) replik:

Fru talman! Med anledning av Tommy Franzéns påpekande att det belopp vi tagit upp i reservationen inte exakt stämmer med vad motionärerna har begärt vill jag hänvisa till vad utskottet har skrivit överst på s. 5 i betänkandet. Där förklaras nämligen att enligt regleringsbrevet för statens elektriska inspektion finns innevarande budgetår 381 000 kr. tillgängliga för reseersättningar. Det finns alltså en reservation med vilken anslagsposten har reducerats.

Ondsdagen den
16 april 1980

*Vissa anslag inom
industridepartementets verksamhetsområde*

PAUL JANSSON (s):

Fru talman! Frågan om Vanäsverkens framtid har vid många tillfällen varit föremål för uppmärksamhet och debatt här i kammaren. Det känns nästan litet genant att så ofta behöva ta kammarens tid i anspråk för att diskutera detta ämne, men så länge statsmakterna inte är villiga att ta sitt fulla ansvar för att på sikt lösa sysselsättningsfrågorna vid denna statliga anläggning måste vi på Skaraborgsbänken hålla den här debatten levande.

I dag har emellertid riksdagen en möjlighet att i denna fråga uttala en viljeinriktning som kan bidra till att stilla den oro för de framtida jobben vilken i dag råder bland de anställda vid Vanäsverken och bland människorna i hela Karlsborgs kommun.

Denna möjlighet består i att rösta för den socialdemokratiska reservationen 2 vid näringsutskottets betänkande, punkt 26. I den reservationen ställer sig nämligen näringsutskottets socialdemokratiska ledamöter bakom motion 251 av mig och några övriga riksdagsledamöter, där vi hemställer att regeringen ger riksdagen till känna vad som i motionen anförts beträffande det långsiktiga trygghandet av sysselsättningen vid Vanäsverken i Karlsborg.

Nu utgår jag från att i varje fall de borgerliga ledamöterna på Skaraborgsbänken skall utnyttja denna möjlighet och ge Vanäsverken och Karlsborgs kommun ett aktivt stöd i denna för hela vårt län, Skaraborgs län, viktiga fråga.

Om ingenting händer då det gäller att strukturera om företaget och komplettera ammunitionstillverkningen med annan produktion, föreligger en uppenbar risk för att arbetsstyrkan vid Vanäsverken inom en nära framtid kommer att halveras. Detta skulle ställa kommunen och de anställda i en mycket besvärlig situation, särskilt med tanke på de andra hot som vilar över arbetsmarknaden i Karlsborg.

Vi har i olika sammanhang framhållit att staten måste känna ett alldeles speciellt ansvar för sysselsättningen i Karlsborg. Orten som sådan har – och det har vi sagt vid många tillfällen – nämligen tillkommit, och genom åren utvecklats, tack vare de militära satsningar som staten gjorde i Karlsborg. Dessa började i historisk tid genom att man byggde Karlsborgs fästning. Kring detta fästningsverk har sedan samhället vuxit upp, och undan för undan har staten satsat ytterligare på militära anläggningar på denna ort.

Ser vi på den aktuella sysselsättningsituationen i kommunen, finner vi att ca 1 350 personer i dag är beroende av militär verksamhet för sin sysselsättning, medan endast omkring 500 personer har jobb inom civil tillverkningsindustri. Detta visar med all önskvärd tydlighet att staten måste ha ett stort ansvar för situationen i Karlsborg.

Att staten verkligen har detta ansvar bekräftades på ett förtjänstfullt sätt av försvarsminister Eric Krönmark vid en frågedebatt som jag hade med honom här i kammaren den 23 oktober förra året, då vi diskuterade just Vanäsverken.

Det uttalande som socialdemokraterna gör i sin reservation vid utskottets betänkande, nämligen att regeringens åtgärder vittnar om en anmärknings-

Onsdagen den
16 april 1980

*Vissa anslag inom
industrideparte-
mentets verksam-
hetsområde*

värd passivitet i detta ärende, måste jag livligt instämma i.

Denna passivitet kommer bl. a. till uttryck i det förhållandet att svaret på den skrivelse till regeringen från de anställdas organisationer vid Vanäsverken vilken vi lagt som bilaga till vår motion och vilken avsändes redan den 20 november i fjol kom från regeringen nästan fyra månader senare, den 13 mars i år. Detta visar om något en betydande passivitet, för att inte säga nonchalans, från regeringens sida då det gäller umgänget med framför allt fackliga organisationer som uttrycker oro för sin arbetsplats -- fackliga organisationer som företräder statligt anställda.

När detta svar då äntligen kom från industriministern visade det sig att det inte innehöll något nytt -- det är redan kända fakta som redovisas. Industriministern hänvisar bl. a. till att Vanäsverken nyligen har fått en order på 12 milj. kr. avseende ammunition för försvarets behov. Det är alltså en mycket kortsiktig åtgärd och innebär inget stöd på sikt. Industriministern framhåller vidare med skärpa att medelssituationen är sådan att den inte medger några ytterligare åtgärder i det här avseendet. Någon ytterligare stödbeställning kan Vanäsverken alltså inte räkna med enligt industriministern.

Vad som är mest beklämmande i industriministerns svar till de anställda vid Vanäsverken är att han slår fast att den civila produktionen inom FFV alltid måste ses som ett komplement och aldrig kan bli ett huvudinslag i FFV:s produktion. Man frågar sig om det är något slags ny Aslingdoktrin som har lanserats. Hellre får man alltså friställa människor i statliga företag typ Vanäsverken än att man på allvar prövar möjligheten till en omstrukturering av företaget som skulle kunna trygga sysselsättningen på sikt.

Nu säger den borgerliga utskottsmajoriteten att stora ansträngningar enligt deras uppfattning redan har gjorts från regeringens sida för att motverka effekterna av de minskade försvarsbeställningarna hos Vanäsverken. Får jag fråga utskottets talesman: Vari består dessa stora ansträngningar? Vad är det som regeringen hittills har gjort för att ersätta bortfallet av militära beställningar med alternativ produktion? Det skulle vara intressant att få en redovisning av detta här i kväll. Verkligheten är ju den att såväl regeringen som utskottsmajoriteten spelar över ansvaret på FFV. Det skall ankomma på FFV att vidta erforderliga åtgärder, och detta skall ske utan att en enda krona anvisas för ändamålet.

I vår motion slår vi fast att om det skulle visa sig omöjligt att trygga sysselsättningen vid Vanäsverken genom militära beställningar, så bör tillverkningen kompletteras med betydande satsningar på alternativ produktion. Vi anser det nödvändigt att en samlad strukturplan upprättas för Vanäsverken och att denna omfattar en ny produktion som kan inordnas i företagets nuvarande organisation.

Ansvaret kan enligt vår mening inte bara spelas över på FFV. Det måste åligga ägaren-staten -- genom försvars- och industridepartementen -- att tillsammans med verksamheten och de anställdas organisationer ta fram denna strukturplan och även föreslå vilken form av alternativ produktion

som kan anses lämplig som komplement till den nuvarande tillverkningen.

Staten får alltså, fru talman, inte smita ifrån sitt stora ansvar för sysselsättningen i Karlsborgs kommun. Jag hoppas verkligen att alla våra kamrater på Skaraborgsbänken tänker på detta, när de nu går att rösta i denna fråga.

BIRGITTA JOHANSSON (s):

Fru talman! Till näringsutskottets betänkande 1979/80:36 finns två reservationer fogade. Reservation 2 gäller förenade fabriksverken, som behandlas under punkt 26 i utskottets hemställan.

Vi socialdemokratiska reservanter anser att frågan om sysselsättningen vid Vanäsverken inte har skötts på ett tillfredsställande sätt av de berörda departementen. Också i motion 251 av Paul Jansson m. fl. uttrycks en oro för den framtida sysselsättningen vid Vanäsverken. Motionärerna talar om nödvändigheten av att en samlad strukturplan snarast upprättas för Vanäsverken, syftande till en komplettering av tillverkningen med nya och civila produkter som kan inordnas i den nuvarande organisationen vid företaget. Vi s-ledamöter i näringsutskottet instämmer i detta uttalande i motion 251.

I november 1979 skrev de berörda personalorganisationerna vid Vanäsverken till försvars- och industriministerna. Man begärde att statsmakterna skulle vidta åtgärder för att motverka de friställningar som bedömdes bli följden av de starkt minskade beställningar av finkalibrig ammunition som försvarsmyndigheterna hade aviserat i juni 1979.

Den 13 mars 1980 svarade industriministern på det brev som sändes i november 1979. Svaret till de anställda innehåller inget positivt om sysselsättningen i framtiden. De anställda vid Vanäsverken begär inte att ammunition skall vara den enda produkt som ger sysselsättning, utan man begär – med all rätt – att sysselsättningen skall bibehållas och kompletteras med civil produktion. Detta överensstämmer helt med riksdagens beslut om FFV:s verksamhetsinriktning.

Vi reservanter menar att regeringen i samverkan med de anställdas organisationer skall utarbeta en strukturplan för Vanäsverken. Det arbetet måste syfta till att få fram en alternativ produktion som komplement till den nuvarande tillverkningen – och därmed trygga sysselsättningen. Vi vill också peka på det uttalande som arbetsmarknadsutskottet gjorde våren 1979, nämligen att det kan finnas skäl för samhället att stödja projekt som ger varaktig sysselsättning i Karlsborg.

På område efter område har vi fått erfara att den spontana utvecklingen – på marknadsekonomins villkor och med utgångspunkt i den politik som den borgerliga regeringen bedriver – får för samhället och de anställda mycket negativa effekter. Inför dessa negativa effekter hoppas jag att även den borgerliga regeringen reagerar. Men utan planering och genomarbetat beslutsunderlag kommer åtgärderna för sent och blir ofta improviserade. Detta gagnar självfallet inte en långsiktig, positiv industriutveckling – en

Nr 122

Onsdagen den
16 april 1980

*Vissa anslag inom
industridepartementets verksamhetsområde*

Onsdagen den
16 april 1980

*Vissa anslag inom
industriedeparte-
mentets verksam-
hetsområde.*

utveckling som är nödvändig för att vi skall kunna återskapa balansen i den svenska ekonomin. Framtiden kommer att ställa allt högre krav på det svenska näringslivet. Självfallet måste staten se till att de egna företagen lever upp till dessa krav, bl. a. genom ökade investeringar, satsningar på utveckling av nya produkter och ny teknik samt ökade exportansträngningar.

Vi socialdemokrater har i motioner om stålindustrin och gruvindustrin gett exempel på positiva satsningar inom den statliga företagssektorn. Möjligheterna till effektivisering och samordning av de statliga företagens aktivitet måste tas till vara. I många fall bör det finnas möjligheter till framgångsrik samverkan mellan olika affärsverk och statliga bolag i konkreta projekt. Statliga företag bör naturligtvis också kunna samarbeta med andra typer av företag, privata och kooperativa. Vanäsverken i Karlsborgs kommun är en produktenhet inom sektor Försvarsmateriel vid förenade fabriksverken.

Senare under våren kommer i kammaren att behandlas en partimotion från socialdemokraterna om näringspolitiken. I partimotionen, 1979/80:1023, återkommer de krav som vi reseranter ställer i det betänkande som i dag behandlas.

Fru talman! Jag vill med det framförda yrka bifall till reservation 2 i näringsutskottets betänkande.

KARL BJÖRZÉN (m):

Fru talman! De två reservationer som är fogade till näringsutskottets betänkande nr 36 är av helt olika art, vilket har märkts av de inlägg som gjorts. Den första reservationen avser statens elinspektion och den gäller en anslagsfråga. Där har reseranterna begärt ett ökat anslag främst för att möjliggöra ökning av antalet handläggare inom inspektionen och kunna öka resurserna för resor. Utskottet har givetvis samma syn som motionärerna och reseranterna på betydelsen av att inspektionen har möjlighet att fullgöra sina viktiga tillsynsuppgifter, men uppfattningarna skiljer sig när det gäller behovet av att förstärka inspektionens resurser och inrätta nya tjänster. Utskottet har den uppfattningen att inspektionen har möjlighet att fullgöra sina tillsynsuppgifter utan att få någon reell ökning av resurserna.

Nu är industriverket och elinspektionen ingalunda de enda myndigheter som under de senaste åren har blivit utsatta för en relativt hårdhänt behandling i budgetarbetet – det har drabbat praktiskt taget alla myndigheter i vårt land. Som utskottet sett det har man inte visat tillräckligt starka skäl för att göra undantag från den behandlingen när det gäller statens elinspektion. Den prövning av verksamheten som under senare år skett av statskontoret och riksförsäkringsverket har knappast heller pekat i den riktningen, att det här skulle behövas extra resurser. Utskottet har därför stannat för att tillstyrka propositionen.

Den andra reservationen handlar om sysselsättningen i Karlsborgs kommun och speciellt vid Vanäsverken. Reservationen utmynnar i ett yrkande om ett tillkännagivande med begäran om en samlad strukturplan för Vanäsverken. Som Paul Jansson sade är det inte första gången under det här

riksmötet som sysselsättningen i Karlsborgs kommun är uppe till behandling. Det har förekommit frågesvar av statsråden Krönmark och Åsling och det har varit en interpellationsdebatt med statsrådet Åsling. Vad som förvånar mig är att motionärer och reservanter talar om passivitet. Genom att läsa riksdagsprotokollet från den nämnda interpellationsdebatten kan man se att det har tagits en hel del initiativ för att komma till rätta med dessa problem.

När det gäller sysselsättningsfrågor är det i allmänhet så att man från alla partiers sida försöker bidra till att hitta lämpliga lösningar. Jag vill påstå att så har skett i allra högsta grad när det gäller förhållandena i Karlsborgs kommun. Jag skall inte upprepa vad som sades i interpellationsdebatten utan jag vill bara hänvisa till protokollet, där det räknas upp åtskilliga initiativ.

Nu har utskottet inte särskilt uppehållit sig vid hur man här använt begreppet strukturplan. Jag vill gärna själv ge några synpunkter på det. Vi har behandlat i riksdagen och vi har för behandling på vårt bord många ärenden där det förekommer strukturplaner av olika slag. Vi har strukturplaner för Svenska Varv, för Svenskt Stål AB, för bryggeribranschen osv. Därför kunde jag mycket väl tänka mig att man diskuterade en strukturplan för försvarsmaterielindustrin eller för förenade fabriksverken. Men vad som här begärs är en samlad strukturplan för en produktenhet inom en av sektorerna, nämligen sektorn försvarsmateriel, inom förenade fabriksverken. Då har man alltså gett begreppet en helt annan innebörd.

Nu beskrivs det i motionen vad man är ute efter. Man önskar alltså förslag till alternativ sysselsättning i form av civil produktion eller över huvud taget åtgärder för att förbättra sysselsättningsläget. När det gäller strukturen i dess helhet har det tillsatts en utredningsman – landshövdingen Frithiofson – som just skall försöka bena ut möjligheterna att inom försvarsmaterielindustrin skaffa fram alternativ civil produktion.

Även inom förenade fabriksverken pågår en prövning av dess struktur. I kanslihuset ligger för prövning ett förslag om att göra förenade fabriksverken till aktiebolag och inlemma det i Statsföretag. När det gäller strukturen pågår det alltså en hel del arbete som måste avvaktas, något som möjligen kan försvåra diskussionen om att snabbt hitta lösningar.

Det kanske blir tillfälle att återkomma senare i debatten om det skulle komma upp några speciella frågor. Men utskottets uppfattning är att det har tagits initiativ, det har givits bekräftelse på att berörda statsråd är positivt inställda och har utlovat sin medverkan på olika sätt för att hjälpa till att hitta möjligheter att lösa sysselsättningsproblemen i Karlsborgs kommun.

Med det, fru talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Fru talman! Utskottets företrädare Karl Björzén stärker mig verkligen i den uppfattning jag förde fram i mitt inledningsanförande, nämligen att man i utskottet inte vet vad man talar om. Karl Björzén säger att utskottet givetsvis

Onsdagen den
16 april 1980

*Vissa anslag inom
industridepartementets verksamhetsområde*

har samma syn på saken som vi motionärer. Men i nästa andetag säger han också att han anser att elinspektionen kan fullgöra sina skyldigheter beträffande kontroll och tillsyn med nuvarande personalstyrka och anslag. Det är ju fantastiskt! Industriverksstyrelsen har på uppdrag av elinspektionen begärt att få flera tjänster för att kunna fullgöra sina skyldigheter. Industriverket skriver t. o. m. detta, vilket Karl Björzén kan läsa i utskottets betänkande: "Trots olika rationaliseringsåtgärder och omfördelning av arbetet har ökningen av fältarbetet inte blivit av den storlek som vore önskvärd. Anledningen till detta är begränsade personalresurser och bristande reseanslag."

Här ger sig alltså Karl Björzén, som utskottsmajoritetens företrädare, in och sätter sig helt okunnigt på elinspektionens experters och industriverksstyrelsens anslagsäskanden. Jag tycker att det är nonchalans i högsta grad från utskottet att anföra sådana argument i dessa frågor.

Vad är det som har hänt när det gäller riksrevisionsverkets utredning? Där har man sagt att det inte är lämpligt att överföra en del medel via en viss avgiftsfinansiering. Vad innebär statskontorets utredning? Man har konstaterat från inspektionens sida att de rationaliseringsåtgärder som statskontoret föreslog inte är genomförbara och framför allt inte ger ökade resurser till fältarbete för inspektioner och kontroll. Det är nämligen så att de elektriska starkströmsanläggningarna inte finns på de olika kontor som inspektionen har, utan de finns runt om ute i landet, och det är fältarbete som behövs.

Jag måste säga att utskottets företrädare verkligen har visat vad man trampat på. Nu säger man att man skall klara av detta inspektionsarbete med nuvarande styrka, utan att man vet något om vad inspektion av starkströmsanläggningar innebär och utan att man vet vad kontroll av dessa anläggningar innebär.

Jag vill att Karl Björzén kommer upp och försöker förklara sig litet närmare, för detta tycker jag var verkligt dåligt från utskottets sida.

PAUL JANSSON (s) replik:

Fru talman! Eftersom jag är en snäll och hygglig person skall jag inte vara lika hård i mina omdömen som Tommy Franzén var och säga att Karl Björzén inte vet vad han talar om. Det hoppas jag att han vet, eftersom han nu har utskottets förtroende att vara talesman i denna fråga.

Men tillåt mig ändå säga att jag tycker att det var ett magert besked han gav beträffande den fråga jag talade om, nämligen Vanäsverken. Jag ställde inledningsvis några frågor till utskottets företrädare, som alltså är Karl Björzén: Vilka konkreta åtgärder har vidtagits, och vad har resultatet blivit av alla dessa stora ansträngningar som regeringen har gjort enligt utskottsmajoritetens mening för att få fram alternativ sysselsättning vid Vanäsverken?

Nu hänvisar han till frågesvar och interpellationsdebatter. Ja, naturligtvis, vi har varit tjugatiga i denna fråga, men vi har tvingats att vara detta. Jag har i kväll nästan bett om ursäkt för att vi på nytt har tvingats ta upp saken här i kammaren för att försöka få besked av regeringen. Naturligtvis svarar man

Onsdagen den
16 april 1980

*Vissa anslag inom
industridepartementets verksamhetsområde*

pliktskyldigast på frågor och interpellationer, eftersom man måste göra detta. Men ännu har vi inte sett resultaten av ansträngningarna. Icke en enda krona har, som sagt, anvisats för att man skall få alternativ produktion.

Karl Björzén talade om strukturplaner och om att det kan finnas olika tolkningar. Vad vi menar med en strukturplan för Vanäsverken är att man kan strukturera om företaget och därmed få in mera av alternativa civila produkter. Vi vet ju att försvarsbeställningarna i fortsättningen kommer att minska ytterligare i omfattning. Vi kan rimligtvis inte stå här i riksdagen och begära att man vid Vanäsverken till varje pris skall tillverka kulor och krut som vi inte behöver. Vi hoppas ju att vi skall få allt mindre användning för sådana saker. Men med utgångspunkt i sysselsättningssituationen i Karlsborg hävdar jag att staten måste ta sitt ansvar. Statsråd har också här i kammaren gått med på att staten har ett speciellt ansvar för Karlsborg, eftersom man har byggt upp orten från början. Därför efterlyser vi vad vi får för alternativ produktion vid Vanäsverken. På detta har inte Karl Björzén svarat.

KARL BJÖRZÉN (m) replik:

Fru talman! Först vill jag säga till Tommy Franzén att jag faktiskt vet litet grand om vad statens elektriska inspektion sysslar med, eftersom jag har varit driftchef i industrin i 30 år och årligen haft förbindelse med representanter för inspektionen. Jag vill emellertid tillägga att statens industriverk och elinspektionen ingalunda är ensamma bland myndigheter här i landet om att begära nya tjänster. Skulle det innebära att vi trampar experter på tårna så fort vi säger nej till nya tjänster, får vi nog vänja oss vid här i kammaren att trampa experter på tårna.

Beträffande Vanäsverken måste jag säga att jag faktiskt glömde att svara på Paul Janssons fråga, om det gäller någon ny Åslingdoktrin. Det gör det naturligtvis inte. Riksdagsbeslut ligger bakom förenade fabriksverkens struktur, och riksdagsbeslut ligger också bakom Nils Åslings uttalanden om tänkbar alternativ produktion och frågornas hantering.

Jag blev även ombedd att räkna upp någonting av vad som har hänt, eftersom jag kritiserade uttalandet om passivitet och förklarade att man har gjort en del. Paul Jansson nämnde själv de extra 12 miljonerna som skall göra att man får andrum i det fortsatta arbetet på att hitta alternativ produktion. Som utredningsman har man tillsatt Karl Frithiofson. Han har gett sig i kast med de här problemen och har också en rad experter till sitt förfogande.

Nils Åsling konstaterade i interpellationssvaret att det finns arbetsgrupper på kommunal nivå och på länsnivå som arbetar med detta. Han har förklarat sig beredd att hjälpa till så gott han kan. Vidare har han lovat att hjälpa till att ge utvecklingsfonden möjligheter att bistå arbetsgrupperna i detta arbete. Han har också talat om att industridepartementet har gett sanktion åt Investeringsbanken att positivt behandla objekt som ser ut att kunna vara lönsamma och som ligger inom ramen för den struktur på fabriksverken som riksdagen har bestämt. Han har också understrukit att naturligtvis är de uttalanden från arbetsmarknadsutskottet och näringsutskottet som antagits av riksdagen vägledande för hans arbete. Och han har liksom statsrådet

Onsdagen den
16 april 1980

*Vissa anslag inom
industrideparte-
mentets verksam-
hetsområde*

Krönmark på olika sätt förklarat sig beredd att göra allt vad ett statsråd kan göra i en sådan här situation.

TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Fru talman! Jag må säga att det är beklagligt att Karl Björzén under 30 år i industrin inte lärt sig mer.

Förra året innebar utskottets skrivning med anledning av den motion som jag också den gången hade väckt att det skulle ankomma på industriverket att i samband med den årliga anslagsframställningen bedöma just inspektionens personalbehov på längre sikt. Det sade man förra året. I år kommer industriverket med dessa krav, och då säger utskottet: Ja, det bryr vi oss inte om.

Här är man ju helt inkonsekvent. Ena året säger man att det får ankomma på verket att göra anslagsframställning. Verket kommer med en sådan. Nästa år säger man: Vi bryr oss inte om er. Man trampar, för att använda Karl Björzéns uttryck, experterna på tårna.

Jag måste ge något exempel på vad som händer.

Vi har för inte så fantastiskt länge sedan här i Stockholm inom elbranschen just märkt av svårigheterna att få ut elinspektionens tjänstemän på kontroll och tillsyn. I detta fall gällde det arbetsmiljölagens tillämpning. På Blasicholmen, där en i dessa dagar inte helt okänd organisation byggde ett hus, hade vi ett olyckstillbud som berodde på elektrisk ström. Det tog en månad – säger en månad – innan elinspektionen hade möjlighet att komma dit, titta på tillbudet och göra kontroll och översyn i anslutning till åtaganden enligt arbetsmiljölagen. Och den som känner till litet grand om sådana här saker vet att efter en månad är det nästan ointressant att göra en kontroll – det kan det faktiskt vara om man bara väntar till dagen efter tillbudet.

Det finns flera sådana här exempel. Jag tycker att Karl Björzén, när han nu negligerar elverket och elinspektionen, bör ställa sig upp i talarstolen och tala om för elinspektionens tjänstemän hur de skall fullfölja sina åtaganden, hur de skall fullgöra skyldigheten att upprätthålla kontroll och tillsyn över starkströmsansläggningar i det här landet.

PAUL JANSSON (s) replik:

Fru talman! Några ord till Karl Björzén.

Vi får givetvis inte hålla på för länge, men jag måste konstatera att den långa rad av statsrådsuttalanden som Karl Björzén räknade upp känner vi alla väl till. Vi har själva tagit emot dessa uttalanden i form av fråge- och interpellationssvar här i kammaren. Men vad jag efterlyste var konkreta resultat, och där kunde inte Karl Björzén peka på ett enda. Icke en krona har man satsat för att göra någonting åt det här problemet.

Vi har stort förtroende för att Kalle Frithiofson, landshövdingen hemma, kommer att göra vad han kan som utredningsman i detta sammanhang. Men vi anser att han behöver ett stöd, och det trodde vi att han skulle få om riksdagen ville göra ett uttalande i den här riktningen, som så att säga sätter press på regeringen att verkligen känna sitt arbetsgivaransvar för Vanäsver-

ken och för Karlsborgs kommun, där man är så trängd när det gäller sysselsättningen.

Sedan vill jag bara fråga, om det är så att Karl Björzén är industriman och kanske driver och äger ett företag: Är det vanligt inom industrin att man, om man får en fråga från de anställda i en viktig angelägenhet, väntar i fyra månader innan man svarar?

Jag tycker att detta i hög grad är bevis på passivitet. Jag tror inte att Karl Björzén, om han är företagare, driver sin verksamhet på det sättet.

KARL BJÖRZÉN (m) replik:

Fru talman! Ja, visst hade det varit önskvärt att Nils Åsling hade haft tid att besvara brevet snabbare. Orsaken till att det dröjde så länge känner jag inte till – den har jag inte frågat honom om – men jag tar för givet att ett skäl kan vara att han har förfärligt mycket att göra, och ju mer han blir uppvaktad med frågor, besök och debatter, desto svårare får han naturligtvis att hinna med allt.

Nu efterlyste Paul Jansson i sitt senaste inlägg ett positivt uttalande av riksdagen som ett stöd i ryggen åt de myndigheter på länsplanet och lokalt som arbetar med de här frågorna. Men vad han har yrkat på nu är ju inte något uttalande, utan det är en begäran om en samlad strukturplan för Vanäsverken, och det är faktiskt någonting helt annat. Det visar att det finns en skillnad i uppfattningar mellan de olika partiernas representanter. Jag tycker det tyder på att ni har en litet annorlunda syn än vad vi har på den borgerliga sidan på hur staten kan och bör hantera sådana frågor och att ni har något av en övertro på central statlig planering.

Förste vice talmannen anmälde att Paul Jansson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

PER ISRAELSSON (vpk):

Fru talman! Jag vill göra några kommentarer i anslutning till behandlingen av Paul Janssons m. fl. motion om Vanäsverken i Karlsborg.

Jag har två skäl till att gå in i den här debatten.

Det första skälet är att det rör sig om en industri som producerar försvarsmateriel. På min hemort, Karlskoga, finns en betydligt större industri, Bofors, som också producerar försvarsmateriel, om än av annat slag än fabriken i Karlsborg. Här finns således ett gemensamt intresse av att slå vakt om sysselsättningen för de anställda i försvarsmaterielindustrin.

Det andra skälet för mig att gå in i denna debatt är att vi från vpk i många år motionsledes tagit upp frågan om en planering för övergång till ökad civil produktion inom försvarsmaterielindustrin. Här handlar det just om detta för Vanäsverkens del, och det är då naturligt att vi ställer upp och stöder ett sådant krav.

Vanäsverken hade jag tillfälle att besöka tidigare i år, och jag fick då information om sysselsättningsläget och möjligheterna att med civil produktion kompensera en nedgång i de militära beställningarna. Det framgick att

Nr 122

Onsdagen den
16 april 1980

*Vissa anslag inom
industridepartementets verksamhetsområde*

Onsdagen den
16 april 1980

*Vissa anslag inom
industrideparte-
mentets verksam-
hetsområde*

man redan nu, men i liten omfattning, sysslade med viss civil produktion. Man dokumenterade ett klart intresse för att utveckla en civil produktionssektor som komplement till den militära sektorn. Man visade upp produkter från kallpressning av metall detaljer som egentligen skulle ha legat utanför det tekniskt möjliga gräns, om man skulle ha följt hittills känd teknik. Ändå hade man lyckats göra detaljerna och låg således långt framme då det gällde att tillämpa det fasta tillståndets fysik på teknikens område. Men som sagt – det rörde sig ännu om en produktion i en mycket blygsam skala.

Vad som erfordras för att utvidga den civila produktionen är resurser för produktutveckling och marknadsföring. Det är helt enkelt nödvändigt att sådana resurser ställs till förfogande, om sysselsättningen skall kunna säkras vid Vanäsverken i Karlsborg. Detta framgick klart vid vårt besök där.

Jag vill också nämna att en annan fabrik med ungefär samma tillverkning finns i Åmotfors i Värmland. Jag vill redan nu betona att en lösning för den ena av dessa två fabriker inte får gå ut över den andra. En utveckling av civil produktion vid Vanäsverken i Karlsborg hjälper ju också Åmotfors.

Slutligen till vad Karl Björzén sade. Om jag fattade honom rätt, sade han att han kunde tänka sig en strukturplan för hela krigsmaterielindustrin. Det skulle vara bra, för det är precis vad vi har krävt år efter år i de motioner som jag talade om förut.

Fru talman! Med det sagda yrkar också jag bifall till reservationen nr 2 vid näringsutskottets betänkande nr 36.

STEN SVENSSON (m):

Fru talman! Sysselsättningsläget inom Karlsborgs kommun är, som många redan har framhållit, mycket bekymmersamt. Den hotbild som sedan länge vilat över kommunen i och med Luxorkrisen har skärpts betydligt genom problemen vid Vanäsverken.

Förvärvsfrekvensen ligger redan nu ca 1 % under riksgenomsnittet totalt sett, men för kvinnorna är det sämre ställt. Därvidlag ligger Karlsborgs kommun ca 5 % under riksgenomsnittet. Men om man ser till länet i dess helhet finner man att Skaraborg ligger drygt 1 % över riksgenomsnittet, vilket man bör ha i minnet i den regionalpolitiska debatten.

Den 12 november förra året hade vi en interpellationsdebatt om sysselsättningen i Karlsborg. Jag gav då exempel på att utvecklingen på Karlsborgs arbetsmarknad är beroende av en rad rikspolitiska beslut – inte minst gäller detta anslagen till försvaret.

Det ansvariga statsrådet då som nu – industriminister Åsling – gav en rad utfästelser, av följande innebörd:

För det första kan företag som lokaliserar sig till Karlsborg komma i åtnjutande av regionalpolitiskt stöd. För det andra kommer statsrådet att medverka till att stärka de förutsättningar som skall gälla för utvecklingsfondens verksamhet. För det tredje kommer statsrådet att hävda de regionalpolitiska intressena i samband med att regeringen får anledning att överväga omlokalisering av försvarsenheter till Karlsborg.

Det finns också anledning att erinra om det uttalande som riksdagen

gjorde den 8 juni förra året i samband med behandlingen av frågan om finansiellt stöd till Luxor. Ett enigt näringsutskott anförde då att man förutsätter att regeringen aktivt verkar för att nya arbetstillfällen tillförs de orter som drabbas.

Samtidigt erinrade man om vad arbetsmarknadsutskottet – som enligt riksdagsordningen har ansvaret för sysselsättningsfrågorna och de regionalpolitiska spörsmålen – uttalade i betänkandet om regionalpolitiken, nämligen att "det kan finnas skäl för samhället att stödja projekt som ger varaktig sysselsättning inom bl. a. Karlsborgs kommun".

Riksdagens inställning till problematiken är således helt klar. Jag kan inte inse att denna principiella hållning förändras beroende på om man stödjer reservationen eller inte. Reservanternas företrädare överdramatiserar enligt min mening frågan. Man erkänner ju i sin reservation att det har fattats ett regeringsbeslut som undanröjt det akuta hotet mot sysselsättningen.

En strukturplan innebär i sig inga nya resurser. Vad som är avgörande – det visar den erfarenhet vi redan har – är de faktiska åtgärder som vidtas.

För min del räknar jag med att industridepartementet fortsätter att ägna sig åt problemen i Karlsborg. De uttalanden som riksdagen redan har gjort är av den beskaffenheten att man har anledning att konstatera detta. Härtill kommer de utfästelser som industriministern gjorde i den nyss nämnda interpellationsdebatten.

Slutligen skall jag göra ännu ett påpekande. Inom arbetsmarknadsutskottet bereds just nu de regionalpolitiska frågorna. Vi har bl. a. att ta ställning till motioner som berör sysselsättningen i Skaraborg och särskilt i Karlsborg.

Det finns skäl att avvakta arbetsmarknadsutskottets behandling av dessa motioner, inte minst därför att detta utskott har det huvudsakliga ansvaret för regionalpolitiken och sysselsättningsfrågorna.

Det är min förhoppning att det blir ett uttalande av motsvarande innebörd som förra året, varför jag lugnt kan stödja utskottets hemställan.

Sista ordet i frågan om sysselsättningen i Karlsborg sägs inte i dag. Vi får anledning att återkomma i dessa frågor då vi inom kort skall behandla de regionalpolitiska frågorna, dvs. de frågor som ytterst gäller sysselsättning och utveckling ute i länsregionerna.

PAUL JANSSON (s) replik:

Fru talman! Jag skall bli mycket kortfattad, eftersom jag vet att jag med min replik frestar kammarledamöternas tålamod.

Jag vill bara nu med besvikelse konstatera att mina borgerliga kamrater på Skaraborgsbänken inte är beredda att hjälpa oss i denna fråga. Det som Sten Svensson nu anförd står redan att läsa i Skaraborgs Läns Annonsblads ledare i går, där man säger ungefär att det är viktigt att stödja Karlsborg men att det inte behöver ske på detta sätt. Det framhålls vidare:

"Naturligtvis är det bra att alla krafter hjälps åt för att stötta Karlsborg och Vanäsverken. Men det är knappast politiska pappersmarkeringar som löser problemen."

*Vissa anslag inom
industridepartementets verksamhetsområde*

Onsdagen den
16 april 1980

*Vissa anslag inom
industrideparte-
mentets verksam-
hetsområde*

Det är väl denna pappersmarkering från husbondens röst i annonsbladet i Skövde vilken Sten Svensson nu stödjer sig på för att rädda sin egen själ i detta sammanhang. Det var synd att han inte hade en egen uppfattning.

STEN SVENSSON (m) replik:

Fru talman! Uppriktigt sagt tycker jag faktiskt att reservationen är onödig. Vi har tidigare gjort enhälliga uttalanden i riksdagen, och vi borde inte minst med hänsyn till frågans allvarliga karaktär avstå från sådana markeringar och i stället bygga vidare på den enighet som tidigare har manifesterats i dessa frågor. Jag tror att invånarna i vår valkrets skulle uppskatta om vi kunde fortsätta på den inslagna vägen.

Nyss kommenterade Paul Jansson en ledare i Skaraborgs Läns Annonssblad. Jag har med mig den ledaren här, och jag skulle kunna fortsätta att läsa ur den. Paul Jansson citerade följande: "Men det är knappast politiska pappersmarkeringar som löser problemen." Paul Jansson borde ha läst upp fortsättningen också. Den lyder: "Det är realistiska, lönsamma projekt och produkter som måste till. Och en allmän uppslutning långt över partipolitiska manifestationer."

PAUL JANSSON (s) replik:

Fru talman! Det är just den allmänna uppslutningen kring frågan som vi nu efterlyser. Här har Skaraborgsbanken chansen att göra beställningen till regeringen beträffande Vanäsverken. Då skulle det bli en allmän uppslutning. Ställ upp på det!

STEN SVENSSON (m) replik:

Fru talman! Min förhoppning är att vi kan få en enhällig uppslutning kring dessa frågor då vi återkommer till regionalpolitiken. Vad innebär då Paul Janssons förslag om en strukturplan? Kommer vi att få se en annan attityd från socialdemokraterna när det gäller anslagen till försvaret? Ytterst är ju verksamheten vid Vanäsverken beroende av vilka ramar som statsmakterna långsiktigt ger försvaret. Kommer Paul Jansson att kunna ändra sig i den frågan? Och blir det en förändring i inställningen till Nordsat? I gårdagens nummer av Dagens Industri varnade man för att t. ex. Luxor kan slås ut av ett nej till Nordsat. Kommer en eventuell strukturplan att innebära en förändrad attityd från socialdemokraterna även till dessa frågor?

KARIN FLODSTRÖM (s):

Fru talman! I näringsutskottets betänkande 1979/80:36 behandlas under punkt 18 anslaget till främjande av landsbygdens elektrifiering. Utskottet följer regeringens förslag att anvisa ett reservationsanslag av 4,5 milj. kr. Av detta belopp är 2 milj. kr. avsedda för upprustning av nedslitna och oräntabla elnät i samband med att de övertas av lokala och kommunala företag.

I motion 1979/80:702 erinrar vi, några socialdemokratiska motionärer, om att riksdagen våren 1979 lade fast riktlinjer för det statliga stödet till upprustning av eldistributionen på landsbygden. Dessa innebar bl. a. att

statliga bidrag skall kunna utgå till mindre, ekonomiskt svaga distributionsföretag i glesbygdsområden som saknar inslag av tätare bebyggelse och att bidrag avses kunna utgå till svaga kommunala och lokala företag som har tagit över eller står i begrepp att ta över dåliga företag.

Förra året föreslog dåvarande regeringen i budgetpropositionen 1978/79:100 ett anslag på 7 milj. kr. för budgetåret 1979/80. Näringsutskottet hemställde emellertid att riksdagen skulle öka anslaget med 1 milj. kr. till 8 milj. kr. Det blev också riksdagens beslut. Denna ökning av anslaget visar att utskottet då fann det angeläget att struktur- och upprustningsarbetet för landsbygdens eldistribution fortsatte.

I år har utskottet en annan uppfattning, trots att industriverket bedömer att medelsbehovet uppgår till 10 milj. kr. per år för den närmaste femårsperioden om verket skall kunna följa de riktlinjer som statsmakterna har lagt fast för landsbygdens elförsörjning och trots att utförda undersökningar visar att ett stort antal landsbygdsdistributörer inte har ekonomiska resurser att göra erforderliga avsättningar för underhåll och förnyelse av sina elnät. Kostnaden för den återstående upprustningen beräknas av industriverket till ca 200 milj. kr.

Vi motionärer pekar också på att man av erfarenhet vet att energiförlusterna i nedslitna och underdimensionerade eldistributionsanläggningar ofta kan uppgå till ca 20 %, vilket är mer än dubbelt så högt som för en normal anläggning. Från energihushållningssynpunkt är det därför angeläget att erforderliga nätupprustningar genomförs, och det motiverar vårt krav på att en ökning med 5,5 milj. kr. tas ur anslaget för energibesparande åtgärder inom näringslivet.

Vi motionärer beklagar att våra argument i motionen inte lyckats övertyga näringsutskottets ledamöter att höja anslaget till främjande av landsbygdens elektrifiering. Utskottets centerpartistiska ledamöter hade förra året en annan uppfattning och reserverade sig då för ett högre belopp. Men då satt inte centern i regeringsställning. På en punkt är vi överens med utskottet, nämligen om att det är värdefullt att en totalram för bidragsverksamheten för en flerårsperiod nu anges. Härigenom underlättas industriverkets möjligheter att planera nödvändiga rationaliseringar och att föra meningsfulla förhandlingar med berörda kommuner, företag och andra intressenter.

Däremot, fru talman, anser vi den av regeringen och utskottet föreslagna medelsramen för stödverksamheten vara för låg och förbehåller oss rätten att komma tillbaka i annat sammanhang, eftersom vi nu finner det föga meningsfullt att mot ett enigt utskott yrka bifall till motionen.

OLLE GRAHN (fp):

Fru talman! Jag kan förstå den oro som finns inom Karlsborgs kommun och inte minst bland de anställda vid Vanäsverken. Att arbeta i en industri som har en så ensidig inriktning som Vanäsverken måste kännas oroande. Sysselsättningen inom kommunen har dessutom varit hotad inom andra verksamheter, varför möjligheterna till alternativa sysselsättningar ingalunda varit eller är särskilt goda. Ansträngningar att få till stånd nya

*Vissa anslag inom
industridepartementets verksamhetsområde*

Onsdagen den
16 april 1980

*Vissa anslag inom
industrideparte-
mentets verksam-
hetsområde*

sysselsättningstillfällen har gjorts och görs fortfarande av både lokala och regionala organ. Trots detta är hotet om personalinskränkningar vid Vanäsverken allvarligt för bygden, och det är viktigt att ansträngningarna att skapa nya arbetstillfällen inte avtar.

Av den redovisning om Vanäsverken som finns i näringsutskottets betänkande nr 36 kan man utläsa att regeringen ingalunda varit överksam när det gäller att trygga sysselsättningen vid Vanäsverken för den närmaste tiden framöver, och detta är naturligtvis angeläget. Lika angeläget är det också att man inom FFV fortsätter arbetet med den långsiktiga planeringen av verksamheten vid Vanäsverken i Karlsborg, ett arbete som måste bedrivas med skyndsamhet och i samverkan med både personal och kommunala företrädare.

De socialdemokratiska riksdagsledamöterna från Skaraborg har i en motion begärt att ansvariga departement skall lägga fram förslag till strukturplan och även föreslå vilken form av alternativ produktion som kan anses lämplig som komplement till den nuvarande tillverkningen.

Jag kan inte riktigt förstå att man från socialdemokratiskt håll ansett sig behöva utforma en reservation mot den skrivning som utskottet gjort i den här frågan. Utskottet har ju enligt skrivningen erfarit att FFV arbetar med planer i syfte att på längre sikt säkerställa Vanäsverkens framtid, och utskottet utgår från att detta arbete sker i samråd med berörda personalorganisationer. Någon saklig grund för reservationen mot utskottsskrivningen finns inte, och jag yrkar därför bifall till näringsutskottets hemställan i dess betänkande nr 36.

BENGT KINDBOM (c):

Fru talman! Jag vill hänvisa till att jag också deltog i den interpellationsdebatt som har nämnts här tidigare. Vid det tillfället sade industriministern att hög prioritet måste ges åt arbetet med att förlägga alternativ produktion till företaget och att en samverkan skulle ske mellan utvecklingsfonden och kommunen och länsmyndigheterna. Han gav då ett löfte i enlighet med det riksdagsuttalande som har gjorts, att industridepartementet skulle ge möjligheter till lokaliseringsslån. Det är alltså inte enbart situationen inom företaget som är avgörande för sysselsättningsproblemen i Karlsborg – det vill till fler åtgärder.

Utskottet skriver nu att FFV arbetar med planer för att på längre sikt säkerställa Vanäsverkens framtid. Det är vad jag förstår också vad man syftar till med reservationen. Den samstämmighet som Paul Jansson efterfrågar finner jag därför att man uppnår med utskottets uttalande. Några andra resultat kan jag inte se att reservationen leder till: "Strukturplan" förefaller mig bara vara ett finare ord som man använder i sammanhanget.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkterna 1–15

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkt 16

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 1 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Nils Erik Wååg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 36 punkt 16 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 1 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Nils Erik Wååg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 154
Nej – 154
Avstår – 1

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Bertil Lidgard begärde emellertid votering, varför följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som vill att kammaren omedelbart skall avgöra näringsutskottets hemställan i betänkande 36 punkt 16 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Om minst hälften av de röstande röstar nej har kammaren beslutat att ärendet i denna del skall återförvisas till utskottet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av de röstande ha röstat för bifall till ja-propositionen. Då Bertil Lidgard begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 164
Nej – 146

Då kammaren alltså beslutat att ärendet skulle avgöras omedelbart nedlade förste vice talmannen i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på förste vice talmannens anmodan Kerstin Ekman (fp) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla nej.

Kammaren hade alltså i enlighet med nej-propositionens innehåll bifallit reservation 1 av Ingvar Svanberg m. fl.

Nr 122

Onsdagen den
16 april 1980

*Vissa anslag inom
industridepartementets verksamhetsområde*

Onsdagen den
16 april 1980

*Vissa anslag inom
industridepartementets verksamhetsområde*

Punkterna 17-25

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkt 26

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 2 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Birgitta Johansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 36 punkt 26 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 2 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Birgitta Johansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 155

Nej - 155

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Bertil Lidgard begärde emellertid votering, varför följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den som vill att kammaren omedelbart skall avgöra näringsutskottets hemställan i betänkande 36 punkt 26 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Om minst hälften av de röstande röstar nej har kammaren beslutat att ärendet i denna del skall återförvisas till utskottet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av de röstande ha röstat för bifall till ja-propositionen. Då Bertil Lidgard begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 164

Nej - 146

Då kammaren alltså beslutat att ärendet skulle avgöras omedelbart nedlade förste vice talmannen i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på förste vice talmannens anmodan Rune Ångström (fp) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla ja.

Kammaren hade alltså i enlighet med ja-propositionens innehåll bifallit utskottets hemställan.

Punkt 27

Utskottets hemställan bifölles.

§ 9 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att på morgondagens föredragningslista uppföres kultur-
utskottets betänkande 26 främst bland två gånger bordlagda ärenden.

§ 10 Kammaren åtskildes kl. 00.10.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert

Nr 122

Onsdagen den
16 april 1980

*Vissa anslag inom
industrideparte-
mentets verksam-
hetsområde*